

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2021/ 2022

Tereza Drbohlavová

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Možnosti výuky sexuální výchovy a reprodukčního zdraví na vybraných ZŠ
Possibilities of teaching sex education and reproductive health at selected elementary school

Tereza Drbohlavová

Vedoucí práce: PhDr. Hanušová Jaroslava, Ph.D.
Studijní program: Učitelství pro střední školy
Studijní obor: Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní školy a střední školy pedagogika – výchova ke zdraví

2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Možnosti výuky sexuální výchovy a reprodukčního zdraví na vybraných ZŠ“ vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 10. 7. 2022

Dejkušová Petra
.....

podpis

Ráda bych touto cestou poděkovala své vedoucí diplomové práce PhDr. Jaroslavě Hanušové, Ph. D. za věcné připomínky, cenné rady, odborné vedení a pomoc při vypracování této práce. Velké poděkování dále patří všem učitelům, kteří vyplnili zasláný dotazník a přispěli tak k tomuto výzkumu.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá problematikou sexuální výchovy z hlediska jejího vyučování na základních školách. První část práce nabízí přehled základních pojmů, které se k tématu vztahují, stručnou historii výuky sexuální výchovy, možné a doporučené didaktické prostředky (materiální i nemateriální) a doporučení pro výuku sexuální výchovy u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Cílem práce je vytvořit ucelený přehled, jak probíhá sexuální výchova na základních školách ve zvolených krajích z hlediska zvolených organizačních forem, hodnocení výuky nebo probíraných témat. Zjištěným výsledkům se následně věnuje druhá část této práce. Dle výsledků lze konstatovat, že výuka sexuální výchovy a reprodukčního zdraví je velmi různorodá na oslovených školách, a to z hlediska všech sledovaných parametrů. Většina škol však využívá kombinaci organizačních forem výuky, velmi často je zařazována diskuze, která dává žákům prostor vyjadřovat se k tématu a rozvíjet své myšlenky. Diskuzi mezi učitelem a žáky označilo 116 učitelů (97 %). Dalším důležitým výsledkem je důležitost sexuální výchovy pro žáky z pohledu učitelů. Pro dotazované učitele jsou témata sexuální výchovy v porovnání s dalšími kapitolami v daném předmětu „velmi důležitá“ – takto označilo 43 (35,8 %) učitelů a dalších 49 (40,8 %) učitelů označilo sexuální výchovu za „důležitou“. Pouze 1 (0,8 %) učitel zvolil možnost „nedůležitá“. Přehled všech výsledků včetně grafického zpracování je součástí výzkumné části této práce.

KLÍČOVÁ SLOVA

sexuální výchova, reprodukční zdraví, prevence, sexualita, pohlaví

ABSTRAKT

This thesis deals with the topic of sexual education in terms of teaching this topic at primary schools. First part of this thesis contains overview of basic concepts related to sexual education, brief history, available and recommended teaching aids (material and non-material) and recommendations for teaching pupils with special educational needs. Main goal of the work is to create a comprehensive overview of how sex education teaching takes place in selected elementary schools in terms of teaching evaluation, discussed topics or organization form of teaching. Survey results are in second part of this thesis. These results shows, that the sexual education teaching is very diverse from school to school. Most of the surveyed school prefer discussion that gives pupils an opportunity to express themselves and develop thoughts. Discussion between teacher and pupils was marked by 116 teachers, which is 97 %. Another important result is the importance of sex education for pupils from the teachers' point of view. For the interviewed teachers, the topics of sex education are "very important" compared to other chapters in the given subject - 43 (35.8%) teachers said so, and another 49 (40.8 %) teachers called sex education "important". Only one teacher (0.8 %) chose the option "unimportant". Results overview is part of this thesis as well as graphic comparison.

KEYWORDS

Sexual education, sexual and reproductive health, sexuality, gender

Obsah

Úvod	8
1 Sexuální výchova	9
1.1 Vymezení vybraných pojmů vztahujících se k tématu	9
1.2 Sexuální výchova v životě člověka	11
1.3 Výuka sexuální výchovy a reprodukčního zdraví ve školách	13
1.3.1 Historický vývoj sexuální výchovy	13
1.3.2 Osobnost učitele	16
1.3.3 Didaktické prostředky ve výuce	18
1.3.4 Spolupráce školy a rodiny	25
2 Výzkumná část	27
2.1 Hlavní a dílčí cíle práce, výzkumné otázky	27
2.2 Metodologie	28
2.2.1 Výzkumný nástroj	28
2.2.2 Cílová skupina	28
2.3 Výsledky	29
2.4 Diskuse a komparace dat	58
2.5 Doporučení pro praxi	65
Závěr	73
Seznam použitých informačních zdrojů	75
Seznam příloh	77

Úvod

Tématem této diplomové práce je problematika výuky sexuální výchovy a reprodukčního zdraví. Toto téma jsem volila především proto, že propojuje oba mé obory, tj. pedagogiku a výchovu ke zdraví. Zároveň tuto problematiku považuji za velice podstatnou, jelikož dostatečná znalost nebo naopak neznalost témat sexuální výchovy a reprodukčního zdraví může výrazně ovlivnit budoucí život žáků. Témata sexuální výchovy se na základních školách často vyučují v rámci hodin výchovy ke zdraví, považuji proto za přínosné pro budoucí praxi mít přehled o tom, jak výuka této problematiky na školách probíhá.

Sexuální výchova je nedílnou součástí života každého člověka, jelikož jistým způsobem probíhá již od narození, a to především v rámci rodiny. Rodina je nejdůležitějším faktorem, který pokládá základy této výchovy. Ve školním věku pak začíná tyto základy obohacovat proces vyučování ve škole, přičemž je nelehkým úkolem pedagoga pojmout tuto problematiku tak, aby byla zdrojem pravdivých aktuálních a srozumitelných informací a aby byly při výuce dodrženy zásady etického chování a informace nebo způsob jejich podání nebyl pro žáky zraňující nebo ponižující. Je třeba vytvořit atmosféru plnou důvěry a pohody ale zároveň dbát na to, aby žáci měli dostatek potřebných informací a v problematice se správně orientovali a v budoucnu podle toho upravovali své chování a rozhodování.

Přehled o této problematice nabízí teoretická část této práce. Dále zde nalezneme jednak možné a také doporučené didaktické prostředky, organizační formy nebo hodnocení, které jsou cestou ke správnému pojetí sexuální výchovy.

Druhá kapitola je zaměřena na interpretaci zpracovaných výsledků, diskuzi těchto zjištění a následné doporučení pro praxi.

1 Sexuální výchova

Kladný postoj ke zdraví je jedním z hlavních cílů základního vzdělávání, otázka zdraví se prolíná celým rámcově vzdělávacím programem. Zdraví je pro žáky i pro celou společnost jedním ze základních předpokladů spokojeného života a s tím spojenými dobrými studijními výsledky, pracovní výkonností a funkčním rodinným životem. Od zdraví jednotlivce se dostáváme ke zdraví celé společnosti. Součástí komplexního pojetí (tzv. holistického pojetí) zdraví je i zdraví reprodukční a cestou k reprodukčnímu zdraví je mj. sexuální výchova, která začíná v rodině, a to již od narození jedince, následně pokračuje v předškolním vzdělávání a dále probíhá velmi výrazně v rámci základní školy. Během celé této doby by měla být sexuální výchova co nejvíce komplexní a ve vzájemné harmonii.

1.1 Vymezení vybraných pojmů vztahujících se k tématu

V této části uvádím a objasňuji některé vybrané pojmy, které se vztahují k problematice sexuální výchovy. Pojmy jsem volila především s ohledem na jejich užívání v rámci této práce. Těmito pojmy jsou sexuální výchova, sexualita, sexuální a reprodukční zdraví, pohlaví a gender.

Sexuální výchova

Snahou sexuální výchovy je co nejkomplexnější příprava člověka na reálný budoucí život. Na edukaci sexuální výchovy by se měla podílet jednak výchova v rodině a dále výuka ve škole. Světová zdravotnická organizace sexuální výchovu definuje jako činnosti, které mají přispívat k výchově celistvé osobnosti. Součástí takové osobnosti je schopnost poznávat a rozumět sociálním, mravním, psychologickým a fyziologickým odlišnostem různých jedinců. Takové dovednosti pomáhají zajišťovat dobré mezilidské vztahy bez ohledu na pohlaví a další odlišnosti (Sexuální výchova, 2010).

Petr Weiss definuje sexuální výchovu přímo jako školní předmět, se kterým se žáci setkají v rámci základních a středních škol. Tento předmět má za cíl připravit budoucí dospělé jedince na zodpovědný život a zajistit jim dobrou znalost základních pojmů vztahujících se k sexuálnímu chování (Koliba, 2019).

Sexualita

Sexualita je vlastnost, která je pro člověka projevem přirozenosti. Na chování člověka může mít kladný ale i nepříznivý vliv. V případě pozitivního působení může být sexualita zdrojem dobré nálady, optimismu a inspirace pro lidskou činnost. V opačném případě se může sexualita stát příčinou různých poruch a problémů, které dále mohou vést k deviantnímu nebo dokonce kriminálnímu chování. Sexualita je souborem různých projevů chování s návazností na pohlaví. V průběhu času byl narušen klasický dichotomický model pohlaví (muž a žena) a s tím spojené určité chování. Tento klasický model narušila nejprve existence (a tolerance) homosexuality, později také např. existence transsexuality, asexuality aj. Studium lidské sexuality se zabývá primárně obor sexuologie (Koliba, 2019).

Definice sexuality dle světové zdravotnické organizace (zkratka WHO dle World Health Organization) zní: „...*Ústřední aspekt bytí člověka po celý život zahrnuje sex, genderové identity a role, sexuální orientaci, erotiku, potěšení, intimitu a reprodukci. Sexualita je prožívána a vyjádřena myšlenkami, fantaziemi, touhami, vírami, postoji, hodnotami, chováním, praktikami, rolemi a vztahy. Ačkoli sexualita může zahrnovat všechny tyto dimenze, ne všechny jsou vždy prožívány nebo vyjádřeny...*“ (WHO, 2021).

Hlavní funkcí lidské sexuality je reprodukce (biologická funkce). Pro člověka je však sexualita a s ní spojené sexuální chování i určitým typem komunikace, zdrojem radosti a potěšení, součástí uspokojení základních potřeb a pro některé může být i součástí nebo zdrojem obživy (Koliba, 2019).

Sexuální a reprodukční zdraví

Světová zdravotnická organizace definuje sexuální zdraví jako „...*stav fyzické, emoční, duševní a sociální pohody ve vztahu k sexualitě; není to jen absence nemoci, dysfunkce nebo slabosti. Sexuální zdraví vyžaduje pozitivní a respektující přístup k sexualitě a sexuálním vztahům, jakož i možnost mít příjemné a bezpečné sexuální zážitky bez nátlaku, diskriminace a násilí. K dosažení a udržení sexuálního zdraví je třeba respektovat, chránit a dodržovat sexuální práva všech osob.*“ (WHO, 2021).

Na reprodukční zdraví můžeme následně nahlížet jako na stav, kdy muž je schopen oplodnit ženu a žena je schopna otěhotnět (dojde k oplodnění, usazení vajíčka a následnému vývoji

embrya a později plodu), donosit a porodit dítě. Reprodukčně zdraví lidé (muž a žena) by měly být schopni jednak uspokojit své sexuální potřeby a zároveň svobodně rozhodnout o svém potomstvu, i s ohledem na čas a počet potomků. Součástí dobrého reprodukčního zdraví by měla být dostatečná informovanost, dostupnost lékařské péče (gynekologické, porodnické) a dostupnost dalších prostředků, např. antikoncepce (Křepelka, 2019).

Na reprodukční zdraví člověka má vliv mnoho faktorů (především těch vnějších), nicméně důležitou roli zde hraje i věk, především v případě ženy. V případě ženy můžeme hovořit o tzv. ovariální rezervě, neboli množství vajíček ve vaječnících. Zatímco tvorba mužských pohlavních buněk – spermií probíhá i v průběhu života, žena má k dispozici pouze určitý počet vajíček. Ovariální rezerva u ženy s časem klesá. Údaje o množství vajíček ve vaječnících jsou pro ženu a pro lékaře důležité v případě léčby neplodnosti (Křepelka, 2019).

Pohlaví

Pojmem pohlaví obvykle označujeme biologicky podmíněnou odlišnost mezi muži a ženami. Jedná se o souhrn vlastností typických pro muže nebo naopak pro ženu, zejména pak z hlediska pohlavních orgánů (Oakley, 2000).

Gender

Označení gender je souhrnem kulturních charakteristik a vlastností vázajících se více na společenské role než na biologické pohlaví. Někdy je gender překládáno jako sociální pohlaví – označuje tedy více to, čím se jedinec cítí být z hlediska osobní identity než jen podle toho, jaká jsou jeho anatomické vlastnosti a rysy (Oakley, 2000).

1.2 Sexuální výchova v životě člověka

Sexuální výchova nás určitým způsobem a v určité míře provází celý život, již od narození.

V kojeneckém a batolecím věku je důležité objevování prostřednictvím smyslových vjemů – od hmatu, sluchu, čichu až po chuť. Smysly zprostředkovávají dětem kontakt s okolím a poskytují příjemné nebo naopak nepříjemné pocity. Nezbytnou součástí tohoto období je blízký vztah s pečující osobou zahrnující tělesný kontakt, mazlení a hlazení dítěte. Tyto faktory výrazně ovlivňují zdravý sociální, psychický a emocionální vývoj. Kromě zájmu o okolí začínají děti postupně projevovat zájem i o sebe a své tělo, které pozorují (přímo nebo v zrcadle), příležitostně se těla dotýkají – nejprve neúmyslně a náhodně, v pozdějším

batolecím věku začíná být dotýkání úmyslně a to včetně oblasti genitálií – kromě zvědavosti jsou vlastní doteky dětem příjemné. Dochází také k rozvoji uvědomění si sama sebe včetně fyzických rozdílů mezi pohlavími. S tím je spojené uvědomění si vlastní pohlavní identity. I v batolecím věku stále přetrvává potřeba fyzického kontaktu. Všechny tyto vývojové kroky již doprovází prvotní sexuální výchova – rodiče dbají na hygienu dítěte a postupně také učí hygienickým návykům přímo dítě samotné (hygienu spojená s toaletou, důraz na čistotu rukou aj.), regulují dětské doteky na jejich těle, základně vysvětlují rozdíl mezi mužem a ženou atd. – seznamují tedy dítě se základními pojmy a učí základním dovednostem v této problematice (Federal Centre for Health Education, 2017).

V předškolním věku jsou rodiče více nuceni dítě upozorňovat, že je nevhodné se svlékat mezi lidmi na veřejnosti nebo se dotýkat jiných dětí nebo i dospělých. Děti v tomto věku jsou však stále ještě ve zvědavé fázi objevování, což se může projevit v dětských hrách. Často tomto období začíná zájem dětí o proces rozmnožování, tedy otázky týkající se „vzniku“ dětí. Vedle pohlavní identity se rozvíjí i gender (genderové role). Zhruba od 3 let věku dítěte dochází k procesu diferenciaci genderové identifikace. Během tohoto procesu se průběžně vyvíjí vnímání pohlaví a genderu a především pak náhled na stálost těchto vlastností. Při utváření genderové identifikace děti vyhledávají vzory mezi dospělými a následně v rámci sociálního učení dotváří svou osobnost i psychicky a emočně (Vágnerová, 2021).

V mladším školním věku se začíná více projevovat stud a ostýchavost – děti již vnímají intimitu těla, vědí o nevhodnosti některých aktivit (svlékání, osahávání) a téma sexu pro ně začíná být do jisté míry nepříjemné – zájem o nové poznatky přetrvává, ale již je zde pocit studu. Výrazně se oddělují skupinky dívek a chlapců – přátelství více v rámci stejného pohlaví. Přetrvává velmi důležitá role rodiny, která vytváří důvěrné prostředí ovšem s respektem k vlastní intimitě (Federal Centre for Health Education, 2017).

V prepubertě dochází k prvotnímu působení hormonů. Vývoj doprovází první tělesné změny. Děti více přemýšlí o sexualitě jako takové – vnímají obrázky, videa, záběry v televizi, více vnímají, pokud se rodiče baví o citlivějších záležitostech, samy však o této tématice často nechtějí vůbec hovořit. Toto období mohou doprovázet první vztahy včetně prvních náznaků intimního sblížení – držení za ruce, polibky aj. V následném období puberty pokračuje fyzický vývoj výrazným způsobem. Rozvíjí se však výrazně i stránka

duševní (psychická) a emoční – období je plné změn ve všech směrech. Z hlediska sexuality začínají mladiství nejprve masturbovat, v pozdějším věku přichází první sexuální zkušenosti s partnerem/ partnerkou. Může se objevovat touha experimentovat se svou sexualitou, přesto že v daném věku již převážná většina mladých lidí ví, zda je heterosexuální nebo homosexuální. Ve všech případech je velice důležité, aby si každý byl schopen stanovit své hranice, o tématu otevřeně komunikovat (minimálně se svým partnerem nebo partnerkou), respektovat se navzájem a přemýšlet o rizicích sexuálního chování (Federal Centre for Health Education, 2017).

1.3 Výuka sexuální výchovy a reprodukčního zdraví ve školách

Následující text se blíže zaměřuje na spojení sexuální výchovy a školního prostředí. Vedle stručného náhledu na historický vývoj této výchovy je zde také část pojednávající o osobnosti učitele, didaktických prostředcích užívaných při výuce a o spolupráci školy a rodiny.

1.3.1 Historický vývoj sexuální výchovy

Jak bylo zmíněno již v předchozí kapitole, sex a sexualita jsou lidskou přirozeností a součástí lidského života po celou historii života člověka. Tato skutečnost je dána především reprodukční funkcí sexuálního chování. Lze tedy předpokládat, že určité předávání zkušeností se sexuálním životem člověka provádí již dlouhá staletí. Během této dlouhé doby se informace mezi lidmi předávaly v různém rozsahu a různými způsoby s ohledem na možnosti a okolnosti dané doby. Následující text je stručným shrnutím přehledu historického vývoje sexuální výchovy.

Zaměříme-li se na sexuální výchovu jako na cílenou přípravu mladých lidí na dospělý život, tak na počátku tohoto vzdělávání převažovala pouze pohlavní výchova. Dále se informace rozšiřovaly i na výchovu k partnerství, manželství a rodičovství a postupně jsme dospěli k tomu, že sexuální výchova je součástí výchova ke zdravému životu, jehož součástí není jen tělesné zdraví (nepřítomnost pohlavních nemocí) ale také duševní spokojenost a následně i zdravá společnost (například z pohledu vzájemné tolerance mezi lidmi bez ohledu na pohlaví nebo sexuální reference). K vývoji výuky sexuální výchovy docházelo pomalu v průběhu několika desítek let (Janiš, 2006).

Konkrétní podobu sexuální výchovy v konkrétní době lze nejlépe analyzovat na základě písemných záznamů. Víme, že například křesťanství, které se na našem území začalo objevovat v 9. stol. n. l. sexualitu nepřipouštělo a samotný sex byl možný (oficiálně) pouze mezi manželi. Víra tak po dlouhou dobu ovlivňovala pohled lidí na sexuální život a problematiku s tím spojenou. Téma sexu bylo po dlouhou dobu velmi tabuizované (Koliba, 2019).

Prvním obdobím, o kterém je možné nalézt dostatek záznamů a vypracovat tak ucelený náhled na to, jaký byl vztah lidí k sexuálnímu životu, je první polovina 19. století.

Konec 18. století a 1. polovina 19. století

Na konci 18. století vzniká nový směr filantropismus. Tento pedagogický směr založil Johann Bernard Basedow a jednou z důležitých myšlenek tohoto směru je výuka praktických věcí pro život. Vyučování má být názorné, důležitá je přírodní věda a technika. V návaznosti na sexuální výchovu se u filantropů objevovali například obrazy a jiná znázornění rodičích žen, děti s učitelem pozorovali pářící se zvířata nebo prováděli pitvy březích živočichů. V 19. století se také začínají objevovat příručky obsahující základy lidské anatomie, principy fungování některých lidských mechanismů (vše se zaměřením na pohlavní ústrojí) nebo také základy hygieny. Příručky byly určeny učitelům a vychovatelům, objevují se však i publikace například určené rodičům (Kasper, 2008).

Témata související se sexuální výchovou a reprodukčním zdravím se také nově objevují v časopisech. Nejčastěji se jednalo o časopisy pedagogické nebo lékařské (např. v roce 1904, časopis „Škola našeho venkova“) (Janiš, 2006).

Období vzniku Československa doprovázelo mnoho sociálních problémů, včetně prostituce a promiskuity. Jedním z řešení této situace bylo postupné zařazování pohlavní výchovy do školních osnov (r. 1919). V lékařském odvětví vzniká v 1. polovině 19. století nový obor sexuologie (1921 – Sexuologický ústav v Praze). V tomto období dochází také k výraznému rozšiřování pohlavních nemocí, a to především kapavky, měkkého vředu nebo také syfilidy (nejvíce v době první světové války). Tato skutečnost přiměla společnost roku 1922 k přijetí opatření v podobě „*zákona o potírání pohlavních nemocí*“ (zákon 241/1992 Sb.). Jedním z hlavních úkonů, které s tímto zákonem přímo souvisely bylo uzavření nevěstinců (Koliba, 2019).

2. polovina 19. století

V 60. letech publikovalo mnoho odborníků ze Sexuologického ústavu (popř. ve spolupráci se Sexuologickým ústavem) svá díla, která se zaměřovala již nejen na biologické aspekty sexuální výchovy, ale také na stránky morální a citové a dále na problematiku partnerských vztahů. Přibývají i různé přednášky, a to i ve školách. V průběhu času se sexuální výchova stává tzv. výchovou k rodičovství. V tomto duchu byla pohlavní výchova rozšiřována i dále, v průběhu 70. let, ovšem již v té době přibývalo kritiky kvůli absenci některých témat. Podnětem k takové kritice, která nejčastěji přicházela od lékařů i učitelů, byla narůstající předčasná gravidita dívek (jednalo se o dívky okolo 15 roku, nebo i mladší) a také rozšiřující se vulgarita u mladých žáků spojená s tématy sexuální výchovy (Pátková, 2020).

V 90. letech ve výuce převládají témata osobní hygieny pohlavně přenosných chorob, s důrazem na virus HIV a nemoc AIDS. Více prostoru se také dostává tématům rodiny – rozvod, manželství, úmrtí, porod apod. Sexuální výuka na školách je tedy postupně stále rozšiřována jednak o další témata a jednak o množství poskytovaných informací – jednotlivé kapitoly jsou probírány více podrobně (Zoubková, 2011).

Od roku 2000

Po roce 2000 je sexuální výchova na základních školách běžně vyučována v rámci různých předmětů. V ideálním případě jsou témata sexuální výchovy a reprodukčního zdraví zařazována ve více předmětech, přičemž ve výsledku je téma žákovi prezentováno z různých hledisek a žák má tak možnost utvářet si komplexní pohled na celé téma. Sexuální výchova je nejčastěji součástí tzv. rodinné výchovy nebo předmětu výchovy ke zdraví. Podpořena by měla být však minimálně výukou přírodopisu s užším zaměřením na anatomii člověk vč. pohlavní soustavy muže a ženy. Dále tato témata mohou být částečně zařazována do předmětu výchova k občanství, zeměpis (například vliv životních podmínek, geografického umístění apod. na život člověka) nebo chemie (vliv látek na zdraví vč. reprodukčního zdraví člověka) (Zoubková, 2011).

Trendem v posledních letech je rozvoj informačních technologií, které jsou zdrojem mnoha informací. Tyto informace jsou běžně dostupné již dětem od mladšího školního věku, často bez přímé kontroly rodičů či učitelů, je zde výrazná komercializace sexu. Je tedy třeba pracovat i s touto skutečností – jednak z hlediska boje s dezinformacemi, s poučením kde a

jak si potřebné informace dohledat ale také ve spojitosti s (ne)bezpečím medií. S tímto pak úzce souvisí i rozvoj nových komunikačních prostředků – chaty, videa (soukromá i sdílená) atd. a i tato tematika by měla být součástí výuky sexuální výchovy, jelikož právě oblast osobní intimity je tímto trendem nejvíce dotčena a často i ohrožena (MŠMT, 2010).

Dále také dochází ke změně společenských norem a hodnot. Do popředí se dostává genderová rozmanitost, posouvá se pohled na sexualitu, mění se postavení homosexuálů, transsexuálů apod. Všechny tyto skutečnosti je třeba mít na paměti a adekvátně k nim přistupovat. Správně nebo naopak chybně (nevhodně) podané vysvětlení těchto jevů ovlivňuje nejen jedince ale následně i celou společnost v otázkách nesnášenlivost, xenofobie a dalších společenských jevů. Na utváření postojů žáků má velmi výrazný vliv učitel a jeho osobnost (MŠMT, 2010).

1.3.2 Osobnost učitele

Osobnost učitele je jedním z nejpodstatnějších prvků výuky. Následující část nabízí krátký přehled vhodných povahových rysů učitele sexuální výchovy.

Je naprosto nezbytné, aby učitel byl celé problematice otevřený a zároveň sledoval nejnovější trendy v poznacích i ve společenském dění, jelikož i v dnešní době můžeme pozorovat mnohé mýty vázající se na téma sexu a reprodukce. Učitel tímto přístupem naplňuje nezbytný princip vědeckosti. Při výuce sexuální výchovy je také velmi podstatný přístup učitele z hlediska jeho vlastního přesvědčení. Je zde tenká hranice mezi upřímným a důvěrným vztahem s žáky a ovlivňováním jejich postojů. Bude-li učitel otevřeně dávat najevo nesouhlas např. s homosexualitou bude tento postoj přenášet na své žáky. Učitel by měl mít svou osobnost při této výuce pod kontrolou a mít opět na paměti citlivost daných témat, jelikož se problematika může některého z žáků dotýkat osobně – nevhodným přístupem může učitel žákovi uškodit (MŠMT, 2010).

S tím úzce souvisí respektování osobního soukromí žáka, učitel by neměl vyzrazovat důvěrné informace, které nejsou spolužákům známy nebo žáka vystavovat nepříjemným situacím souvisejících s tematikou sexu a asexuality. Obecně lze říci, že učitel by ve výuce měl k žákům přistupovat eticky a to samé požadovat od žáků samotných. Vedle etiky by učitel měl působit empaticky, měl by být kreativní a otevřený vůči názorům žáků. V této problematice je také důležité, aby si byl učitel vědom své zákonné ohlašovací povinnosti

v případě podezření na týrání, zneužívání nebo mravního ohrožení dítěte a postupoval v takové případě adekvátním způsobem (MŠMT, 2010).

Vedle všeobecných doporučení na vlastnosti učitele sexuální výchovy můžeme vymezit osobnosti učitele dle stanovené typologie.

Dle hodnot, které učitel preferuje stanovil německý psycholog Eduard Spanger šest typů osobnosti učitele

1. Náboženský typ
2. Estetický typ
3. Sociální typ
4. Ekonomický typ
5. Teoretický typ
6. Mocenský typ

Pro výuku sexuální výchovy (obecně pro výchovy – rodinná výchova, výchova ke zdraví apod.) je nejvhodnější typ sociální, který se vyznačuje především zájmem o potřeby žáků a studentů. Mezi jeho přední vlastnosti patří vstřícnost, tolerance a trpělivost. Bude preferovat utváření kladných postojů oproti vědomostem a faktům (Zormanová, 2017).

Kromě požadavků na učitele sexuální výchovy je kladen důraz i na ředitele školy, který by měl vnímat důležitost této problematiky a na základě toho vytvářet vhodné podmínky pro výuku – dostatečná hodinová dotace, pomůcky do výuky, zajištění externích přednášeních, přednášek mimo školu popř. exkurzí (MŠMT, 2010).

Důležitá je také role metodika prevence, který by měl témata sexuální výchovy zohledňovat například při tvorbě preventivního programu školy, vyhledával a doporučoval vhodné vzdělávací aktivity (přednášky apod) a v případě potřeby dostatečně spolupracoval s učiteli, vedením školy ale také s orgány státní správy (MŠMT, 2010).

Nejen učitel, ale i ostatní didaktické materiální a nemateriální prostředky jsou nezbytnou součástí výukového procesu. Mezi materiální prostředky bychom zařadili např. učebnice, modely, pomůcky, ale také rámcový vzdělávací program nebo preventivní programy. Nemateriální didaktické prostředky jsou pak typicky například výukové metody a

organizační formy. Přehled didaktických prostředků a včetně jejich vhodnosti pro výuku sexuální výchovy je uveden v následující kapitole.

1.3.3 Didaktické prostředky ve výuce

Didaktickými prostředky můžeme v praxi označit v podstatě cokoli, co vede k dosažení výukových cílů, jak z krátkodobého tak i dlouhodobého hlediska. Jsou nedílnou součástí vyučovacího procesu. Prostředky rozlišujeme materiální a nemateriální (Zormanová, 2017).

I. Materiální didaktické prostředky

Didaktické prostředky materiálního typu jsou všechny materiály, které slouží jako podklad pro výuku nebo jsou užívány přímo ve výuce a podporují proces vyučování. Klasifikace didaktických pomůcek materiální povahy, jak uvádí Zormanová, vypadá následovně:

- a) Originální předměty – může se jednat o jakékoliv předměty běžného užívání nebo přirozeně se vyskytující v našem okolí. V rámci sexuální výchovy lze uvést jako příklad některé antikoncepční prostředky (kondomy mužské i ženské, nitroděložní tělíška, aj), intimní hygienické potřeby (vločky, tampony, gely a mýdla na intimní hygienu), těhotenské testy aj.
- b) Předměty znázorňující skutečnost - Nejčastěji se jedná o různé modely a napodobeniny skutečných věcí, které není možné zařadit do výuky v originální podobě. Dále do této kategorie patří obrazové materiály, videa apod. V návaznosti na sexuální výchovu jsou zde vhodné anatomické modely pohlavní soustavy muže a ženy, popř. obrázky a schémata vyobrazující pohlavní ústrojí, proces oplození vajíčka spermií nebo vývoj plodu.
- c) Textové prostředky – Do této kategorie spadají veškeré textové materiály, např. učebnice, pracovní sešity a listy, propagační letáčky a brožury aj. Do hodin sexuální výchovy lze zařadit propagační materiály ohledně vhodnosti jednotlivých typů antikoncepce nebo ohledně prevence pohlavně přenosných nemocí. Do výuky je možné také zařadit učebnice jako studijní oporu popř. pracovní sešity a listy jako způsob opakování nebo jako podporu probírané látky.
- d) Pořady nebo programy – kategorie zahrnuje počítačové programy a další interaktivní a informační technologie podporující výuku. Sexuální výchova může být doplněna o videa popř. naučné filmy vztahující se k tématice

e) Speciální pomůcky

Sexuální výchova lze zařadit mezi vyučované předměty, které je vhodné podpořit širší škálou materiálních didaktických pomůcek, jelikož v této tematice je důležitá názornost (Zormanová, 2017).

Výuka sexuální výchovy je podpořena rámcově vzdělávacím programem, školním vzdělávacím programem a svou povahou a důležitostí by měla zasahovat také do preventivního programu školy.

Rámcový vzdělávací program

„Rámcové vzdělávací programy (RVP) tvoří obecně závazný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů škol všech oborů vzdělání v předškolním, základním, základním uměleckém, jazykovém a středním vzdělávání. Do vzdělávání v České republice byly zavedeny zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).“ (Národní pedagogický institut České republiky, 2022).

Jedná se tedy o dokumenty, kterými se jednotlivé typy a stupně škol řídí při vytváření školních vzdělávacích programů a při implementaci tematických celků. Rámcově vzdělávací programy neobsahují jen pouhá témata, která by měla být s žáky probrána, stanovují ale také konkrétní očekávané výstupy, charakteristiky jednotlivých vzdělávacích oblastí nebo klíčové kompetence, které by si žáci napříč předměty měli postupně osvojit. Součástí dokumentů jsou i podmínky pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, stejně jako podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví – např. potřebný materiál, personální zajištění nebo nutná organizace. Následující text se soustředí na zařazení témat sexuální výchovy nebo témat úzce souvisejících do výuky v rámci základních škol (Národní pedagogický institut České republiky, 2022).

Součástí RVP jsou i témata sexuální výchovy, popř. úzce související s touto problematikou, a to konkrétně v kapitolách:

- **Člověk a jeho svět**

Tato vzdělávací oblast je určena pro 1. stupeň základních škol. Nacházíme zde vzdělávací oblast člověk a jeho zdraví, součástí které je mj. téma lidského těla, péče o zdraví a osobní bezpečí (včetně sexuálního zneužívání). Již na prvním stupni základní

školy jsou žáci postupně seznamováni s tématem sexuality a reprodukčního zdraví (Národní pedagogický institut České republiky, 2022).

- **Výchova k občanství** (*Součást kapitoly 5.5 Člověk a společnost*)
Kapitola obsahuje témata soustředící se na vztahy mezi lidmi vč. vzájemné tolerance respektu, rovného postavení mužů a žen, mezilidská komunikace a zásady lidského soužití. Okrajově se také dotýká základů práva vč. základních lidských práv a s tím spojeného trestního práva (Národní pedagogický institut České republiky, 2022).
- **Přírodopis** (*Součást kapitoly 5. 6 Člověk a příroda*)
Součástí vzdělávacího obsahu je mj. podstata pohlavního rozmnožování na buněčné úrovni a dále biologie člověka vč. znalosti orgánů a orgánových soustav, fylogeneze člověka nebo znalosti základních nemocí a jejich prevence. (Národní pedagogický institut České republiky, 2022).
- **Výchova ke zdraví** (*Součást kapitoly „Člověk a zdraví“*)
Oblast 5. 8 „Člověk a zdraví“ se rozděluje na části tělesná výchova a výchova ke zdraví. Témata přímo související se sexuální výchovou spadají do části výchovy ke zdraví. Zde bychom kromě zdraví člověka našli kapitoly jako např. vztahy mezi lidmi, změny v životě člověka (s ohledem na sexuální dospívání a péči o reprodukční zdraví), tělesná hygiena, ochrana před přenosnými chorobami, sexuální kriminalita aj.
Tato část je z hlediska zaměření na pohlavní výchovu nejobsáhlejší (Národní pedagogický institut České republiky, 2022).
- **Etická výchova** (*Součást kapitoly „Doplňující vzdělávací obory“*)
V této kapitole nacházíme 10 hlavních témat (mj. např. mezilidské vztahy a komunikace, důstojnost lidské osoby aj.). Na tato hlavní témata navazuje 6 aplikačních, mezi které patří i sexuální zdraví (dále např. etické hodnoty, rodinný život a další). Kapitoly se věnují mj. také asertivnímu chování včetně přímé spojitosti se sexuálním chováním (např. uměním odmítnout apod.) (Národní pedagogický institut České republiky, 2022).

Preventivní program pro základní školy

Preventivní program je vedle RVP dalším teoretickým pedagogickým dokumentem, jenž úzce souvisí s výukou sexuální výchovy. Jedná se o dokument, který je primárně určený pro udržení nebo zlepšení zdravého životního stylu žáků, osobnostní rozvoj a rozvoj

komunikačních dovedností. K jeho vytvoření přispívají všichni pedagogičtí pracovníci školy a také žáci, je tvořen každý rok na základě individuálních potřeb dané školy. Dle doporučení MŠMT by tematika sexuální výchovy měla být zařazována do minimálních preventivních programů především s ohledem na vztahy mezi žáky a výskytem rizikového chování (včetně rizikového sexuálního chování) (MŠMT, 2010).

II. Nemateriální didaktické prostředky

Materiální didaktické prostředky je v rámci výuky nutné doplnit o nemateriální, například vyučovací metodu, organizační formu výuky, didaktické zásady aj.

Hodnocení

Hodnocení je nepostradatelnou součástí téměř každé lidské činnosti. Lidé mají sklon hodnotit jednak sami sebe, ale i další osoby ve svém okolí a jejich činnosti. Některé hodnocení je uvědomělé a cílené, jiné probíhá spontánně téměř nevědomky. V rámci procesu vzdělávání je hodnocení nezbytnou složkou vyučování. Školní hodnocení může mít různé formy a plnit různé funkce (Kolář, 2009).

Nejčastější funkce školního hodnocení jsou:

- Motivační funkce – hodnocení jako motivační prvek pro pokračování v práci nebo pro zlepšení výsledků
- Informativní funkce – hodnocení podává informaci o úrovni znalostí, o zlepšení nebo zhoršení atd. Informace slouží žákům, učitelům, rodičům, vedení školy a dalším.
- Regulativní funkce – prostřednictvím hodnocení může učitel regulovat další práci žáků
- Výchovná funkce – prostřednictvím hodnocením formuje učitel kladné (žádoucí) vlastnosti žáka, prostřednictvím hodnocení probíhá vedle vzdělávacího i výchovný proces
- Prognostická funkce - hodnocení může posloužit jako podklad, pro prognózu ohledně dalšího studia žáka
- Diferenciační funkce – dle hodnocení můžeme žáky diferencovat na různé skupiny

Jednotlivé funkce hodnocení se prolínají. Podle toho, jakým způsobem hodnotíme můžeme více či méně naplňovat konkrétní funkci a tím i specifičtěji naplňovat cíle učitele (nepř. Cíl srovnávat, informovat, ...). Hodnocení však obvykle plní více, než pouze jednu funkci.

Správně užitá adekvátní hodnocení navíc podporuje vyučovací proces a učení žáka (Košťálová, 2012).

To, jakým způsobem je hodnocení vyjádřeno nazýváme formou hodnocení. Učitel by měl formu volit dle aktuální situace a cíle, kterého se snaží dosáhnout. Hodnocení by mělo být v souvislosti s vyučovacím procesem co nejúčinnější, proto je důležité volit správnou formu. Základně může rozlišit hodnocení sumativní a formativní. Základním rozdílem spočívá v tom, komu je hodnocení primárně určeno. Sumativní hodnocení (pro příklad známky 1 – 5) slouží primárně jiným osobám, nežli samotnému žákovi. Sumativním hodnocením je často udán výsledek žákova snažení. Naopak formativní hodnocení, které je průběžné je primárně určeno žákovi, jelikož ho informuje o silných a slabých stránkách, o vývoji jeho práce (zlepšení, zhoršení) a podporuje další činnost žáka. (Kolář, 2009).

V pedagogické praxi je důležitá kombinace obou typů hodnocení. V rámci sexuální výchovy je otázka hodnocení poměrně obtížná, jelikož výuka této problematiky sleduje především afektivní cíle, tzn. utváření postojů, nikoliv jen pouhé znalosti. Sumativní hodnocení není vhodné například při interaktivní práci s žáky, ve které hodnotíme především rozvoj komunikačních a sociálních dovedností žáků, dále také utváření postojů jako reakci na případné role a interakce. Naopak známku lze udělit za práci na projektu, znalostní test (v návaznosti například na základní terminologii). Výsledné sumativní hodnocení, tj. konečná známka na vysvědčení by měla být tvořena na základě průběžného formativního hodnocení vycházejícího z různých činností žáků (MŠMT, 2010).

Metody výuky

Pojem „výukové metody“ označuje určité konkrétní postupy a prostředky pomocí kterých dosahujeme při výuce stanovených cílů. Správně zvolená výuková metoda je tedy klíčovým aspektem úspěšného procesu výuky. Metoda výuky je celistvým propojením činností učitele, aktivity žáků vč. vzájemné spolupráce a dalších prostředků, které jsou ve vyučovací hodině použity (Zormanová, 2012).

Pokud jde o klasifikaci výukových metod, v literatuře můžeme najít různá dělení. Nejčastěji však metody dělíme:

- a. Podle pramene poznání

- metody slovní (monolog, dialog, práce s textem ...)
 - metody názorně - demonstrační (pozorování, předvádění)
 - praktické metody (laboratorní činnosti apod.)
- b. Z hlediska aktivity a samostatnosti žáků
- sdělování
 - samostatná práce žáků aj.
- c. Z hlediska fází výuky
- motivační
 - fixační
 - diagnostické aj.
- d. Z hlediska myšlenkových operací – postupy deduktivní, induktivní, srovnávací, ...
- e. Hlediska výukových forem a prostředků

Pro výuku sexuální výchovy je vhodné metody kombinovat. Ve slovních metodách by mě převažovat dialog a diskuze nad monologem učitele. Je vhodné zařazovat i metody názorně demonstrační, které lze podpořit předvedením různých materiálních pomůcek – od anatomických modelů, přes hygienické pomůcky až po antikoncepční prostředky (Zormanová, 2012).

Organizační formy výuky

Obdobně jako metody jsou i formy výuky zásadním didaktickým prostředkem. Jsou určitým rámcem, ve kterém se proces výuky uskutečňuje. Kategorizace výukových forem je také široká, rozlišujeme např:

- a. Z hlediska interakcí ve výuce výuku:
- frontální
 - individuální
 - individualizovanou
 - párovou
 - skupinovou
- b. Z hlediska funkce organizační formy:
- přednáška
 - exkurze

- samostatná studijní činnost ...

Zvolená forma výuky může být použita po celou dobu vyučovací hodiny nebo může učitel v rámci jedné hodiny využít více forem – hodinu začne například frontální výukou a v průběhu vyučování přejde ke skupinové práci žáků (Vališová, 2011).

V rámci sexuální výchovy je vhodné metody kombinovat, převahu by měla mít individuální výuka, popř. skupinová. Frontální výuka by měla být zařazována do části hodiny, ve které učitel seznamuje žáky s potřebnými pojmy a fakty – naplňuje primárně kognitivní cíle hodiny. Dále je třeba dbát na osvojení poznatků a utváření postojů. Je třeba zařazovat projektovou výuku, exkurze popř. i přednášky externích přednášeních, kteří přináší do výuky nový pohled a postoj (MŠMT,2010).

Pro výběr vhodné metody i formy výuky je potřeba brát v úvahu mnoho faktorů. Jednak to bude věk a mentální vyspělost žáků, dále také schopnosti učitele, charakteristika třídy (pohlaví, etnicita, vztahy ve třídě), časové možnosti, dostupný prostor a materiální didaktické prostředky aj. Důležitým faktorem, který je třeba brát v úvahu je i vyučovaný předmět a dané téma. V tomto ohledu jsou témata sexuální výuky velmi důležitým aspektem, jelikož se jedná o oblast velmi důležitou a citlivou. Učitel tedy zohledňuje biologickou a psychologickou stránku (věk, pohlaví, vyspělost), stránku sociální a etickou (vztahy ve třídě a vzájemné chování žáků) a pedagogicko-didaktickou stránku (své zkušenosti a schopnosti) (MŠMT,2010).

Souhrn výše zmiňovaných zásad je školám k dispozici skrze doporučení ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy jakožto „Desatero realizace sexuální výchovy“. Kromě již uvedených zásad (etika, odbornost, ...) obsahuje desatero navíc ještě doporučení k dělené výuce a spolupráci školy s rodinou. Spolupráci s rodinou se blíže věnuje následující odstavec.

Sexuální výchova a žáci se speciálními vzdělávacími potřebami

Zvláštní skupinu pro výuku sexuální výuky tvoří žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. Dle upozornění MŠMT je sexuální výchova u žáků s mentálním nebo fyzickým postižením, popř. i u žáků se sociálně znevýhodněním převážně zanedbávána. Minimálně však u skupinu sociálně znevýhodněných žáků je důležitost těchto témat extrémně důležitá.

Často pochází z prostředí, kde nepodléhají sexuální výchově v rodině popř. jsou dokonce vystaveni nežádoucímu chování v této oblasti (týrání, násilí, zneužívání aj.). V případě mentálního postižení je třeba vždy zohlednit stupeň a závažnost postižení. Dle zjištěných skutečností pak adekvátně pracujeme s informacemi, které žákům při výuce předáváme, dbáme na správnou terminologii (často je třeba odbourat slangové výrazy a vulgarismy). Učitel by měl preferovat výuku individuální popř. v malých skupinkách. Primárně dbáme na základní hygienické návyky, bezpečnost a znalost antikoncepce, budování mezilidských vztahů a schopnosti komunikace, budování vhodných postojů k problematice a uvědomění si zodpovědnosti za své chování.

Výuku lze doplnit o výuková videa (například ČT edu vydává několik krátkých videí o sexu, které jsou určeny primárně pro žáky s mentálním postižením) nebo o obrázkové materiály (Federal Centre for Health Education, 2017).

1.3.4 Spolupráce školy a rodiny

U sexuální výchovy je role rodiny nezastupitelná a velmi důležitá. Jak bylo zmíněno již v úvodu, sexuální výchova do jisté míry probíhá přirozeným způsobem již od narozením. Rodiče dávají dítěti základ v oblasti hygieny, vztahu k intimitě i v rámci základního hodnotového žebříčku, kam zařazují zdraví, úctu a respekt ke svému tělu i druhým osobám a nastavují normy v oblasti sexuality. Do třídy nám díky tomu vstupuje žák, výrazně ovlivněný rodinou s již částečně vytvořenými postoji k tématu sexu a na tyto základy výuka ve škole dále navazuje. Škola by měla rodiče seznámit se svým školním vzdělávacím programem včetně začleněných témat sexuální výchovy. Je třeba brát v úvahu osobní přesvědčení rodiny v těchto otázkách, například z kulturních nebo náboženských důvodů a následně se snažit nalézt společné řešení, které bude v nejlepším zájmu dítěte (MŠMT, 2010).

Obecně můžeme hovořit o formální a neformální sexuální výchově. Ta neformální provádí každého celý život – jsou to aktivity, které probíhají nejprve v rámci nukleární rodiny, později mezi vrstevníky, v partnerském vztahu a následně v nové prokreační rodině. Nezbytná je však i formální sexuální výchova, tj. ta, která probíhá ve škole jasnou formou, sledující konkrétní cíle a předávající jasné znalosti popř. dovednosti. Obě složky by

v ideálním případě měly být v souladu a vzájemně se doplňovat (Federal Centre for Health Education, 2017).

2 Výzkumná část

V druhé kapitole této práce se blíže věnuji provedenému výzkumu. Výzkum navazuje na získané teoretické poznatky v dané problematice. Na základě publikované literatury popř. internetových zdrojů popisujících jak by výuka sexuální výchovy měla probíhat jsem uskutečnila výzkumné šetření, prostřednictvím kterého jsem zjišťovala zda oslovené školy dodržují doporučené postupy nebo zda se výuka sexuální výchovy na základních školách doporučením vymyká.

2.1 Hlavní a dílčí cíle práce, výzkumné otázky

Hlavní cíl této práce:

Hlavním cílem této práce je zmapovat, jakým způsobem probíhá výuka sexuální výchovy na vybraných základních školách z hlediska organizačních forem, metod výuky a používaného hodnocení a poskytnout o těchto zjištění ucelený přehled.

Dílčí cíle:

1. Analyzovat, zda vyučující používají při výuce sexuální výchovy didaktické materiální prostředky, popř. jaké.
2. Zjistit, zda jsou žáci při výuce sexuální výchovy rozděleni na skupiny a zda všichni žáci probírají stejná témata.
3. Zjistit, zda (a popř. jakým způsobem) škola reaguje na nesouhlas rodičů ohledně témat sexuální výchovy.

Hlavní výzkumná otázka:

Jak probíhá výuka sexuální výchovy a reprodukčního zdraví na vybraných základních školách z hlediska organizačních forem, metod výuky a používaného hodnocení?

Dílčí výzkumné otázky:

1. Používají učitelé k výuce sexuální výchovy další didaktické materiální prostředky?
2. Rozdělují učitelé žáky na menší skupinky pro výuku sexuální výchovy?
3. Jakým způsobem reaguje škola na situaci, kdy rodič nesouhlasí s výukou témat sexuální výchovy?

2.2 Metodologie

V následujících podkapitolách je podrobněji popsán použitý výzkumný nástroj a cílová skupina, kterou jsem zvolila pro výzkum.

2.2.1 Výzkumný nástroj

Výzkumným nástrojem pro tuto práci byl dotazník, jehož ukázka je součástí příloh na konci této práce (příloha č. 1). Dotazníkové šetření je typickým příkladem kvantitativního výzkumu. Podstatou této metody je dotazování badatele, nejčastěji písemnou formou a následné odpovídání dotazovaných stejným způsobem – odpovědi mohou být zaznamenány na papír (tištěná verze dotazníku) nebo prostřednictvím počítače (online verze dotazníku). Otázky pro respondenty jsou předem připravené, obvykle je nelze v průběhu šetření měnit. Respondenti odpovídají ve většině případu samostatně a anonymně (Chráška, 2016).

Dotazník vztahující se k této práci probíhal online formou. Respondenti odpovídali prostřednictvím platformy Google formulář. Odkaz pro příslušný dotazník byl zaslán elektronicky na školami oficiálně uváděný email. Respondenti nevyplňovali své jméno ani název školy. Identifikační otázky zahrnují kraj, ve kterém se škola nachází, typ školy (státní, soukromá, církevní...) a dále pohlaví respondenta a délku jeho praxe ve školství. Těmto informacím se věnují otázky 1- 4. Následující otázky se již zaměřují na zmapování metod a možností výuky v jednotlivých školách. Respondentům se nabízí dalších 22- 32 otázek, a to podle toho, jaké volí průběžně odpovědi. Dotazník nabízí možnost tzv. větvičích se otázek a odpovědí, což v praxi znamená, že respondentovi se nabídne další otázka podle toho, jakou odpověď zvolí v otázce předchozí. Celkem tedy dotazník obsahuje 26 – 36 otázek. Všechny otázky je povinné vyplnit. Na konci dotazníku je prostor pro reakci či poznámku respondenta, tento prostor není povinné vyplňovat.

2.2.2 Cílová skupina

Cílovou skupinou byly základní školy v Praze, Středočeském, Karlovarském a Plzeňském kraji, které splňovaly následující kritéria:

- Jedná se o základní školu.
- V rámci dané školy je otevřen 1. i 2. stupeň, tedy všechny třídy od 1. do 9. (odpovídá normě ISCED 1 a 2) (MŠMT, 2016).

- Nejedná se o školu speciální nebo dětský domov se školou.

Jedná se o účelový výběr výzkumného vzorku. Mým cílem bylo v rámci výzkumu porovnat výuku sexuální výchovy napříč více kraji v České republice. Nejprve jsem oslovila školy v Praze a Středočeském kraji pro velký počet škol. Vzhledem k návratnosti dotazníků však celkový počet respondentů neposkytoval dostatečný vzorek, proto jsem se rozhodla cílovou skupinu rozšířit. Další kraje jsem volila podle geografického umístění (geografická návaznost krajů). Po oslovení škol v Plzeňském a Karlovarském jsem měla pro tento výzkum dostatek respondentů, proto jsem výzkum do dalších krajů již nerozšiřovala. Výše zmíněná kritéria byla stanovena pro přesnost získaných dat – povaha mého dotazníku odpovídá školám splňujícím daná kritéria.

Základní školy jsem oslovila pomocí emailu, který byl uveden na oficiálním webu každé školy. Mým požadavkem v rámci průvodní zprávy bylo, aby byl email s odkazem na dotazník předán jednomu z vyučujících na škole, který v rámci svého předmětu vyučuje témata týkající se sexuální výchovy, resp. do jehož předmětu tato témata náleží. Samotný dotazník by tedy měl vyplňovat učitel(ka), který(á) témata sexuální výchovy vyučuje.

Pražské školy jsem oslovila v únoru roku 2021. Jelikož návratnost nebyla příliš velká, rozšířila jsem cílovou skupinu ještě o již zmíněné další 3 kraje. Učitelé ze škol ve Středočeském, Karlovarském a Plzeňském kraji vyplňovali dotazník v červnu 2021.

2.3 Výsledky

Návratnost dotazníků v případě pražských škol je 13 %, ze Středočeského kraje je návratnost necelých 24 %, z Karlovarského kraje necelých 12 % a z Plzeňského kraje 18 %. Celková návratnost dotazníků je 18,3 %. Návratnost a konkrétní počty oslovených škol mapuje tabulka č. 1.

Tabulka 1 Přehled oslovených a zúčastněných škol ve výzkumu, vč. návratnosti v jednotlivých krajích. N= 656.

KRAJ	POČET ŠKOL		Návratnost
	Oslovených	Zúčastněných ve výzkumném šetření	
hl. město Praha	204	27	13 %
Středočeský kraj	268	64	24 %
Karlovarský kraj	69	8	12 %

Plzeňský kraj	115	21	18 %
CELKEM	656	120	18,30 %

Zdroj: data z vlastního šetření

Šetření se zúčastnilo celkem 120 škol, konkrétně 27 (22,5 %) školy z hlavního města Prahy, 64 (53,3 %) škol ze Středočeského kraje, 8 (6,7 %) škol z Karlovarského kraje a 21 (17,5 %) škol z Plzeňského kraje. Počty škol v jednotlivých krajích i celkové počty znázorňuje tabulka č. 2, která je umístěna v textu níže.

Následující text přehledně shrnuje výsledky výzkumného šetření. Tučně je zvýrazněné znění dané otázky, následuje soupis zjištěných výsledků a popř. graf nebo tabulka, pro lepší grafické znázornění.

Přepis dotazníku je k nahlédnutí v rámci příloh na konci této práce (příloha č. 1).

Otázka č. 1 – Ve kterém kraji se nachází škola, na které respondent (učitel) působí?

První otázka má identifikační charakter – zjišťuje ve kterém kraji působí dotazovaný učitel. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 27 škol z hlavního města Prahy (22,5 %), dále 64 škol ze Středočeského kraje (53,3 %), 8 škol z Karlovarského kraje (6,7 %) a 21 škol z kraje Plzeňského (17,5 %). Počty zúčastněných škol znázorňuje tabulka č. 2 níže. 100 % zde představuje 120 škol, které se výzkumu zúčastnily.

Tabulka 2 Přehled počtu zúčastněných škol, vč. krajů, ve kterých se školy nachází. N= 120.

KRAJ	POČET ŠKOL	
hl. město Praha	27	22,50 %
Středočeský kraj	64	53,30 %
Karlovarský kraj	8	6,70 %
Plzeňský kraj	21	17,50 %
CELKEM	120	100 %

Zdroj: data z vlastního šetření

Otázka č. 2 – Jedná se o státní nebo soukromou školu (popř. jiný typ školy)?

Další identifikační otázkou je otázka číslo 2, prostřednictvím které jsem zjišťovala, o jaký typ školy z hlediska zřizovatele se jedná. Z výsledků vyplývá, že šetření se zúčastnily v naprosté většině státní školy (119 škol, tj. 99,2 %) a pouze jedna (0,8 %) škola církevní. Šetření se nezúčastnila ani jedna soukromá škola.

Následující tabulka č. 3 nabízí přehled počtu zúčastněných škol rozdělených podle zřizovatele.

Tabulka 3 Přehled početního zastoupení jednotlivých typů škol dle zřizovatele. N= 120.

KRAJ	POČET ZÚČASTNĚNÝCH ŠKOL			
	Státní	Soukromé	Církevní	Celkem
hl. město Praha	26	0	1	27
Středočeský kraj	64	0	0	64
Karlovarský kraj	8	0	0	8
Plzeňský kraj	21	0	0	21
CELKEM	119	0	1	120

Zdroj: data z vlastního šetření

Otázka č. 3 – Pohlaví učitele – respondentů

Následující otázka také patří do skupiny identifikačních otázek. V této otázce označovali dotazovaní učitelé své pohlaví. Šetření se podle výsledků zúčastnilo celkem 21 mužů (17,5 %) a 99 žen (82,5 %). Konkrétní počty respondentů dle pohlaví v jednotlivých krajích znázorňuje následující tabulka č. 4.

Tabulka 4 Počty respondentů dle pohlaví v jednotlivých krajích. N=120.

KRAJ	MUŽI	ŽENY
hl. město Praha	7	20
Středočeský kraj	11	53
Karlovarský kraj	2	6
Plzeňský kraj	1	20
CELKEM	21	99

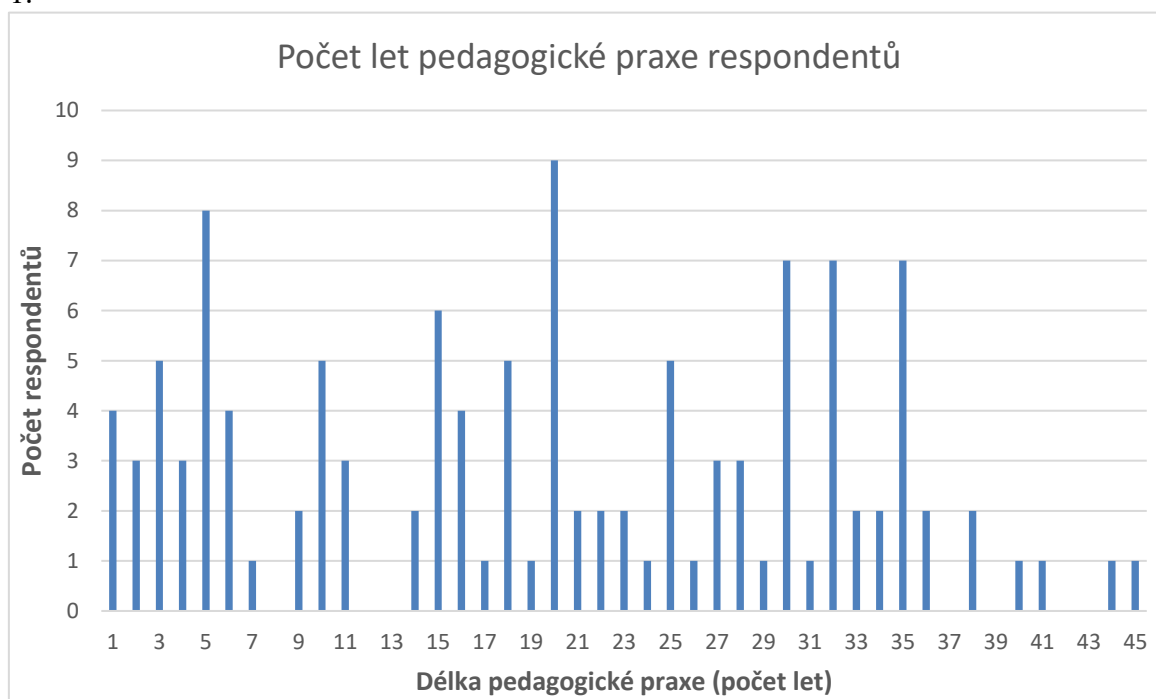
Zdroj: data z vlastního šetření

Otázka č. 4 – Délka praxe učitele

Otázka číslo 4 se respondentů dotazuje na délku jejich učitelské praxe. Délka praxe je rozložena do období od 1 roku až do 45 let pedagogické praxe. Nejčastěji udávanou hodnotou (modus) je 20 let. Na tuto otázku odpovědělo všech 120 dotazovaných učitelů.

Podrobnější přehled množství respondentů vůči délce pedagogické praxe znázorňuje graf č.

1.

Graf č. 1 – Počet let praxe u respondentů. N=120. Zdroj: data z vlastního šetření

Otázka č. 5 – Kdo vyučuje na dané škole sexuální výchovu

Pátá otázka se učitele dotazuje na to, kdo vyučuje na dané škole témata sexuální výchovy. Cílem otázky je zmapovat, zda dotazovaný učitel tato témata vyučuje sám nebo zda sexuální výchovu vyučuje i jiný učitel (např. i v rámci jiného předmětu). Odpovědi také nabízí možnost označit variantu externisty nebo i jiné, vlastní odpovědi. Podle zvolené varianty se nabídne další série otázek (jedná se o tzv. větvené otázky). V plném rozsahu sexuální výchovu vyučuje 33 dotazovaných respondentů (28 %). 61 dotazovaných (51 %) vyučuje sexuální výchovu spolu s dalším kolegou, tedy v rámci více předmětů zároveň. 20 učitelů (17 %) uvedlo, že na část výuky je přizván externí přednášející. Nikdo z učitelů však

nepřenechává tematiku pouze na externím přednášejícím. 6 učitelů zvolilo variantu „jiné“. Počty odpovědí na danou otázku znázorňuje tabulka č. 5.

Tabulka 5 Počet odpovědí na otázku číslo 5 – kdo a v jaké míře vyučuje sexuální výchovu na dané škole. N=120.

	ODPOVĚĎ	POČET RESPONDENTŮ
a.	Ano, sexuální výchovu na této škole učím já, v plném rozsahu	33
b.	Ano, sexuální výchovu na této škole vyučuji já, ale pouze část, některé kapitoly probírá další pedagog v rámci jiného předmětu	61
c.	Ano, sexuální výchovu na této škole vyučuji já, ale pouze část, na některé kapitoly zveme do školy externistu	20
d.	Ne, sexuální výchova sice spadá do mého předmětu, ale na výuky zveme externistu	0
e.	Jiné	6
	Celkem	120

Zdroj: data z vlastního šetření

Učitelé, kteří u této otázky označili variantu „jiné“ byli v dotazníku vyzváni dále svou odpověď upřesnit.

V tomto upřesnění se objevili následující 4 varianty odpovědí:

- Vyučuje dotazovaný, jeho kolega, a navíc je pozvaný externista (takto odpověděli 3 ze 6 učitelů, tj 50 %)
- Vyučuje dotazovaný, navíc se třída účastní přednášky (takto odpověděl 1 ze 6 učitelů, tj 16,6 %)
- Dotazovaný je metodik prevence (1 odpověď ze 6, tj 16,6 %)
- Dotazovaný sexuální výchovu v daném roce nevyučuje (1 odpověď ze 6, tj 16,6 %)

Následující otázky se vztahují ke zvoleným odpovědím u otázky číslo 5.

Pokud dotazovaný zvolil odpověď, že sexuální výchovu vyučuje – v jakémkoliv rozsahu (tzn. varianta odpovědí a., b., c. dle výše uvedené tabulky č. 5) následovala otázka jakou

aprobaci má dotyčný učitel a v jakých třídách vyučuje témata sexuální výchovy. Odpovědi na tyto otázky mapuje tabulka č. 6 která podrobněji znázorňuje počty odpovědí na tyto podotázky. Na otázku odpovídalo celkem 114 učitelů.

Tabulka 6 – Aprobace učitelů, kteří vyučují témata sexuální výchovy. N= 114.

APROBACE	POČET ODPOVĚDÍ
VZ	3
VZ- BI	4
VZ- BI- CHEM	1
VZ- TV	2
VZ- TV- ZEM	1
VZ-TV- PČ	1
VZ- Z- RJ	1
VZ- SPPG	1
VZ- CH	2
VZ- OV	1
RV- TV	1
RV- ZT	1
RV- D- RJ	1
RV- BI	2
RV- CH	1
OV	4
OV- TV	2
OV- VV	1
OV- ČJ	5
OV- RJ- NJ- D	1
OV- D	1
OV- M- NJ	1
OV- PŘ	1
VkO	1
VkO- ZSV	1
VkO- PŘ	1
VkO- ČJ	1
VkO- ČJ- D	1
VkO- TV	1
VkO- VV	1
VkO- ZEM	1
PŘ	8
PŘ- CH	13
PŘ- PČ	1
PŘ- ZSV	1

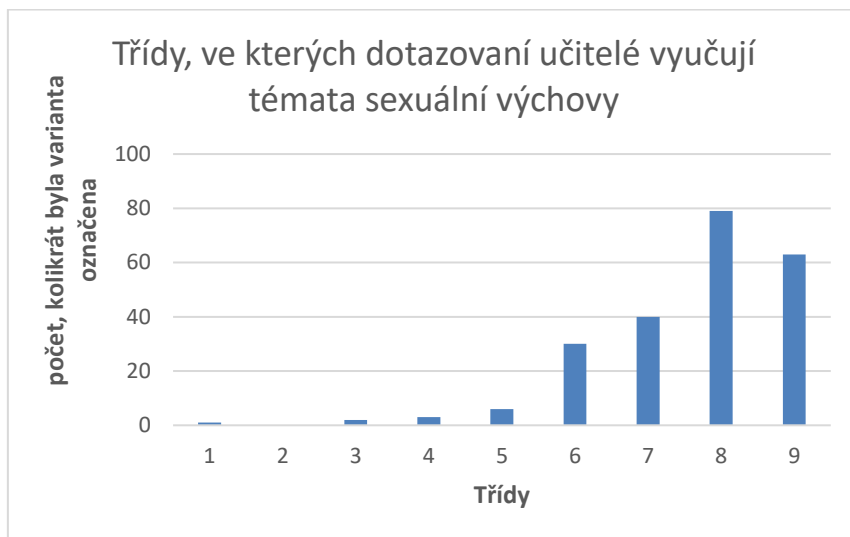
APROBACE	POČET ODPOVĚDÍ
PŘ- TV	2
PŘ- ZEM	5
PŘ- TV- VV	1
PŘ- CH- VZ	1
PŘ- CH- AJ	4
PŘ- PG	1
PŘ- D	1
ZSV	1
ZSV- AJ	1
ZSV- ČJ	2
SPPG	5
TV- ZEM	1
ČJ- VV	1
ČJ- RJ	1
ČJ- D	1
ČJ- TV	1
M- CH	1
TV	1
RJ- HV, SEX. VÝCHOVA	1
RJ- AJ- PG	1
HV- logopedie	1

DALŠÍ ODPOVĚDI	POČET
Zdravotník	1
1. stupeň	2
ČZU	1
Metodik prevence	1
neaprobovaná	2
Všeob. vzděl. předměty	1
Učitel praktického vyučování a odborného výcviku	1
nequalifikovaná	1

Vysvětlivky: VZ – výchova ke zdraví, RV – rodinná výchova, OV – občanská výchova, VkO – výchova k občanství, PŘ- přírodopis (biologie), ZSV – základy společenských věd, Z/ZEM – zeměpis, CH/CHEM – chemie, D – dějepis, TV – tělesná

výchova, *VV* – výtvarná výchova, *HV* – hudební výchova, *PČ* – pracovní činnosti, *AJ* – anglický jazyk, *NJ* – německý jazyk, *RJ* – ruský jazyk, *SPPG* – speciální pedagog. Zdroj: data z vlastního šetření

Dotazovaní učitelé vyučují témata sexuální výchovy nejčastěji v 8. třídě (tato varianta byla označena 79krát). 63krát byla označena 9. třída, 40krát 7. třída, 30krát 6. třída, 6krát 5. třída, 3krát 4. třída, 2krát 3. třída a jednou 1. třída. Každý z dotazovaných učitelů zde mohl označit více možností.

Graf 2 Počet odpovědí na otázku, ve kterých třídách vyučuje sexuální výchovu dotazovaný učitel. U této otázky bylo možné označit více odpovědí. $N= 224$. Zdroj: data z vlastního šetření

Pokud dotazovaný volil variantu odpovědi na otázku č. 5, že se na výuce témat sexuální výchovy podílí ještě s dalším kolegou (varianta b. dle tabulky č. 5), následovala otázka na aprobaci jeho kolegy. Odpovědi na tuto otázku znázorňuje tabulka č. 7. Na tuto otázku odpovídalo 61 učitelů.

Tabulka 7 Aprobace dalšího učitele, který vyučuje témata sexuální výchovy spolu s dotazovaným. N=61.

APROBACE	POČET ODPOVĚDÍ	APROBACE	POČET ODPOVĚDÍ
VZ	3	PŘ - TV	3
VZ - NJ	1	PŘ - ZEM	2
VZ - CH- PŘ	1	PŘ - PG	2
VZ - PŘ	1	PŘ - FY	1
RV	1	Biochemie	1
RV - CH	1	M - FY	1
RV - AJ	1	NJ	1
RV - OV	1	NJ - psychologie	1
OV	2	D - ZSV	1
OV - ČJ	1	SPPG	2
OV - PŘ	1	DALŠÍ ODPOVĚDI	POČET
OV - TV	2	Různé aprobace	1
VkO - ZEM	1	Metodik prevence	1
PŘ	15	Nevím	4
PŘ - CH	5	1. stupeň	3

Vysvětlivky: VZ – výchova ke zdraví, RV – rodinná výchova, OV – občanská výchova, VkO – výchova k občanství, PŘ- přírodopis, ZSV – základy společenských věd, Z/ZEM – zeměpis, CH/CHEM – chemie, D – dějepis, TV – tělesná výchova, VV – výtvarná výchova, HV - hudební výchova, PČ – pracovní činnosti, AJ – anglický jazyk, NJ – německý jazyk, RJ – ruský jazyk, SPPG – speciální pedagog. Zdroj: data z vlastního šetření

V případě čtvrté možnosti (pozdání externisty - varianta d. dle tabulky č. 5), následovala otázka, odkud dotyčný přednášející pochází (z jaké společnosti). Jedná se otevřenou otázkou. Nejčastěji učitelé uvádí společnost MP Education, s.r.o. (tuto variantu uvedli 4 učitelé). Další 4 učitelé uvedli, že do jejich školy dochází lékař nebo zdravotní sestra. Přehled odpovědí mapuje tabulka č. 8. Na tuto otázku odpovídalo celkem 20 učitelů.

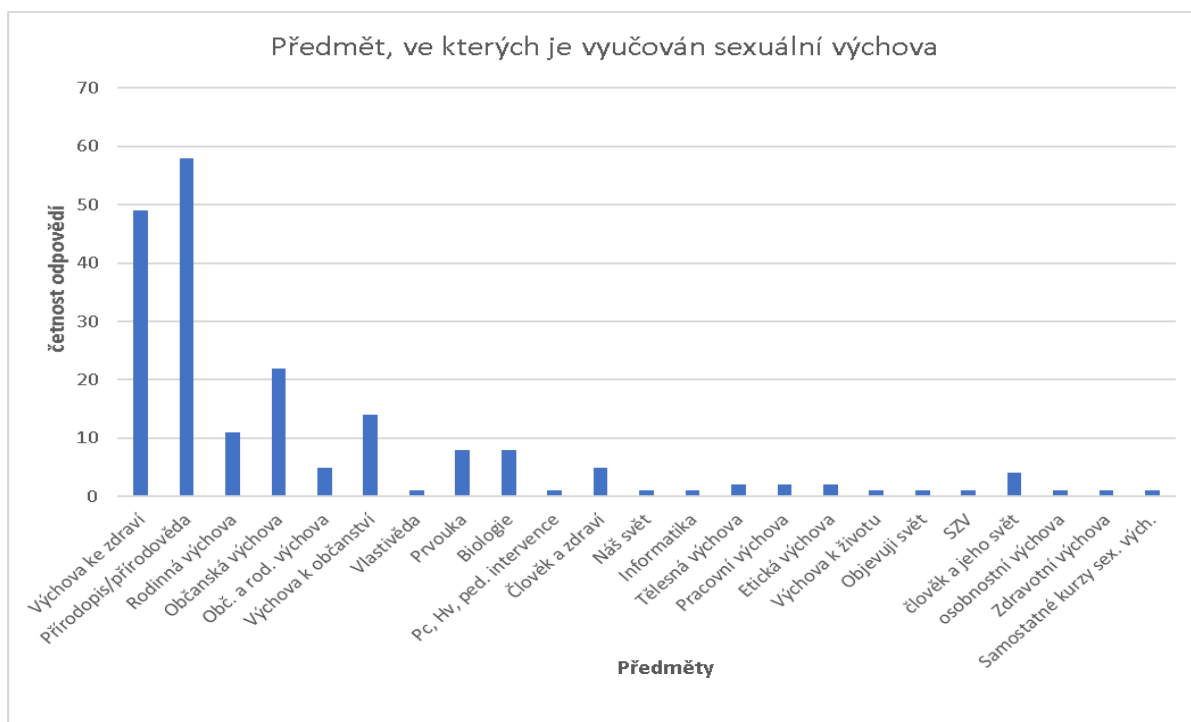
Tabulka 8 Přehled společností, které dotazovaní učitelé uváděli v rámci svých odpovědí. N= 20.

SPOLEČNOST	Počet, kolikrát byla varianta uvedena
Abatop z.s.	1
Lékař, zdrav. Sestra	4
spolek Slánka	1
MP Education, s.r.o.	4
porodní asistentky	1
podle aktuální nabídky	2
národní iniciativa pro život	1
život bez závislosti	1
organizace zabývající se prevencí rizikového chování	1
nevím	4

Zdroj: data z vlastního šetření

Otázka č. 6 – v rámci jakých předmětů je vyučována sexuální výchova na dané škole?

V této otázce mají dotazovaní učitelé možnost vypsát předměty, v rámci kterých je na jejich škole vyučována sexuální výchova. V této otázce učitelé nejčastěji označovali předmět přírodovědu/ přírodopis – tato odpověď byla označena celkem 58krát. Další nejvíce udávaným předmětem je výchova ke zdraví – tento předmět učitelé označili celkem 49krát. Rodinná výchova byla uvedena 11krát, občanská výchova 22krát. Dále byl 5krát uveden předmět „občanská a rodinná výchova“. Další velmi často uváděným předmětem je výchova k občanství – uvedena celkem 14krát. 5krát byl uveden předmět člověk a zdraví, 4krát člověk a jeho svět. 2krát byly uvedeny předměty etická výchova, pracovní výchova a tělesná výchova. Jednou byly pak uvedeny předměty informatika, vlastivěda, náš svět, výchova k životu, zdravotní výchova a osobnostní výchova. Jednou byla také uvedena možnost samostatných kurzů sexuální výchovy doplňující výuku ostatních předmětů. Přehled četnosti jednotlivých odpovědí znázorňuje graf č. 3.

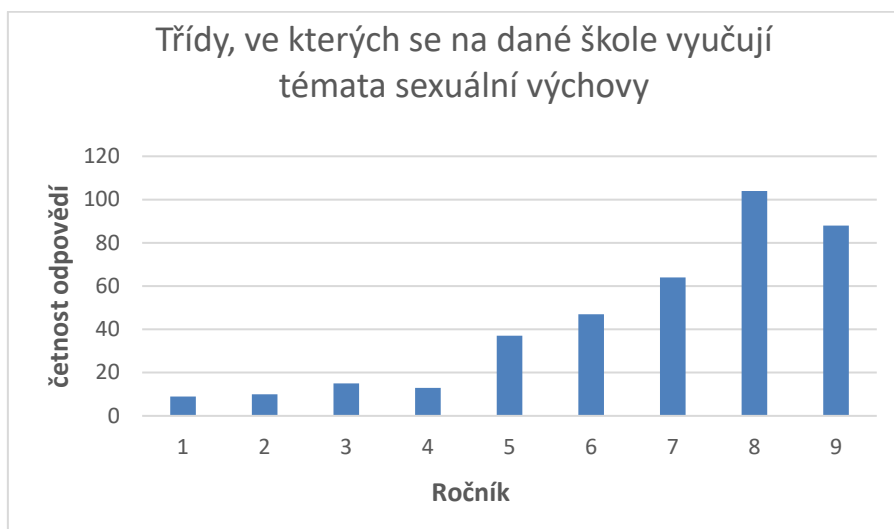
Graf 3 Přehled předmětů, ve kterých je vyučována sexuální výchova na zkoumaných školách. N= 181. Zdroj: Data z vlastního šetření

V této otázce označilo 99 (82,5 %) učitelů 2 a více předmětů – tzn. sexuální výchova je na jejich škole probírána napříč více předměty. 21 (17,5 %) dotazovaných učitelů označilo pouze 1 předmět, ve kterém se témata sexuální výchovy vyučují.

Otázka č. 7 – Ve kterých ročnících je vyučována sexuální výchova na dané škole?

V sedmé otázce označovali dotazovaní učitelé ročníky, ve kterých se na jejich škole vyučuje sexuální výchova. U této otázky měli učitelé možnost označit více odpovědí. Nejčastěji označovali 8. ročník (celkem 104krát), dále pak 9. ročník (celkem 88krát), 7 ročník (64krát). 6. ročník byl označen 47krát, 5. ročník 37krát, 4. ročník 13krát, 3. ročník 15krát, 2. ročník 10krát a 9krát učitelé označili 1. ročník.

Tato získaná data znázorňuje následující graf č. 4.

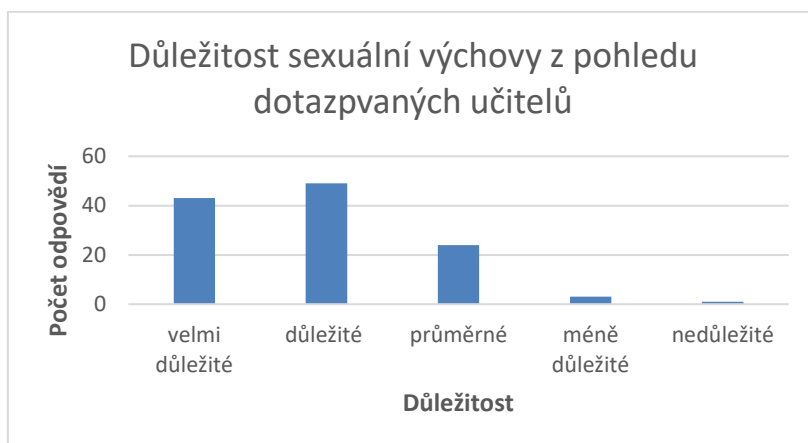

Graf 4 Počet odpovědí na otázku, ve kterých třídách je vyučována sexuální výchova v rámci dané školy. U této otázky bylo možné označit více odpovědí. N= 387. Zdroj: Data z vlastního šetření

Otázka č. 8 - Jakou důležitost přikládá dotazovaný učitel tématům, která jsou součástí sexuální výchovy? (v porovnání s ostatními tématy, které se žáci učí v rámci stejného předmětu)

U této otázky odpovídají dotazovaní učitelé pomocí Lickertovy škály. Na této škále označil respondent jednu z nabízených možností: 1- velmi důležité, 2- důležité, 3- průměrné, 4- méně důležité, 5- nedůležité.

Z výsledků vyplývá, že dotazovaní tématům sexuální výchovy přisuzují vysokou důležitost. 43 (35,9 %) učitelů považuje témata za velmi důležitá, 49 (40,8 %) učitelů označilo možnost „důležité“, 24 (20 %) učitelů označilo variantu „průměrné“, 3 (2,5 %) učitele označili možnost „méně důležité“ a pouze 1 (0,8 %) učitel zvolil možnost „nedůležité“. Přehled těchto výsledků znázorňuje následující graf č. 5. Na tuto otázku odpovídalo 120 dotazovaných učitelů.

Graf 5 Počty odpovědí na otázku týkající se důležitosti tématu sexuální výchovy z pohledu dotazovaných učitelů. N= 120.

Zdroj: Data z vlastního šetření

Otázka č. 9 – Hodinová dotace

V otázce s číslem 9 jsem se učitelů dotazovala na počet hodin, které jsou věnovány tématům sexuální výchovy. Jedná se o otevřenou otázku. Učitelé vypisovali nejčastěji konkrétní počet hodin, který věnují tématům sexuální výchovy. Často se také objevuje odpovědi s rozmezím hodinové dotace. Několik učitelů uvedlo nekonkrétní odpověď (málo, dle učiva, aj.). Na tuto otázku odpovídalo celkem 120 respondentů. 93 učitelů (77,5 %) uvedlo množství věnovaného času sexuální výchově číselně (konkrétní počet hodin nebo jejich rozmezí). 27 učitelů (22,5 %) volilo slovní odpověď.) Konkrétní počty hodin a počty, kolikrát byla daná odpověď vedena znázorňuje tabulka č. 9. Tabulka č. 10 nabízí přehled dalších uváděných odpovědí včetně počtu, kolikrát byly uvedeny.

Tabulka 9 Přehled uváděných hodinových dotací pro témata sexuální výchovy, včetně počtu, kolikrát byly dané odpovědi uvedeny. N= 93.

Počet hodin	Počet odpovědí
1-5 h	1
2 h	5
2-3 h	5
2-4 h	1
2-15	1
3 h	2
4 h	10
4- 6 h	1
4-8 h	4
5 h	10

5- 7 h	3
5-10 h	3
6 h	6
6-12 h	1
7 h	3
8 h	10
9 h	3
10 h	8
více než 10 h	1
12 h	4
14 h	1
15 h	1
20 h	5
21 h	1
24 h	1
25 h	1
25-30 h	1

Zdroj: Data z vlastního šetření

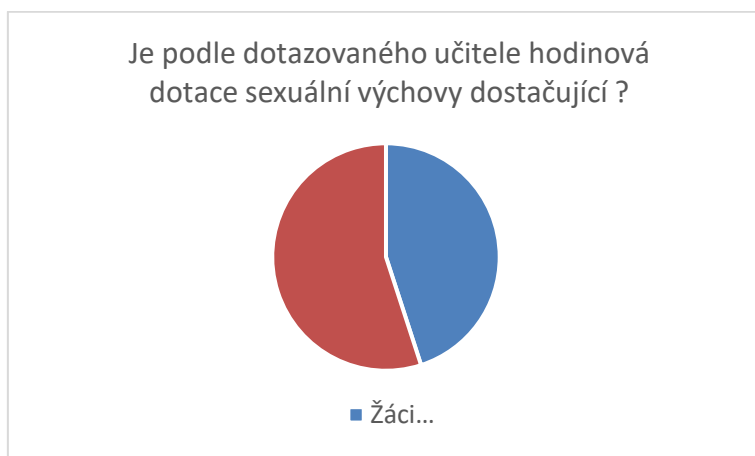
Tabulka 10 Další uváděné odpovědi na otázku týkající se hodinové dotace včetně počtu těchto odpovědí. N= 27.

Další odpovědi	
Nevím	2
Málo	1
Dle učiva	1
Nelze přesně odpovědět	2
průběžně	4
různě.	3
blok	2
podle ročníku	4
6 hod na každou třídu	1
Dle potřeby dané třídy	3
Více než 10 hod ročně	1
3 hod na každou třídu	1
1x týdně	2

Zdroj: Data z vlastního šetření

Otázka č. 10 – Je hodinová dotace dostačující?

V otázce číslo 10 odpovídali dotazovaní učitelé prostřednictvím výběru z možností „ano“ nebo „ne“ podle toho, zda považují danou hodinou dotaci za dostačující. V této otázce odpovědělo 106 učitelů (88 %) „ano“ a 14 učitelů (12 %) „ne“. Otázku tedy zodpovědělo všech 120 dotazovaných učitelů. Grafické znázornění odpovědí nabízí graf č.6.

Graf 6 Dostatečnost hodinové dotace podle respondentů. N= 120. Zdroj: Data z vlastního šetření

Otázka č. 11 – Hodnocení žáků při výuce sexuální výchovy

Na otázku, jakým způsobem probíhá hodnocení žáků při výuce témat sexuální výchovy, měli učitelé možnost označit jednu nebo více nabízených odpovědí, popř. měli možnost dopsat vlastní odpověď.

Nejčastěji učitelé označili variantu, že jsou žáci hodnoceni na základě aktivitě v hodině. Tato odpověď byla označena celkem 94krát. Další častou odpovědí bylo hodnocení za samostatnou práci – uvedeno 70krát. 53krát učitelé uvedli možnost hodnocení prostřednictvím znalostního testu. Další varianty měly menší početní zastoupení – 4krát uvedena kombinace předchozích způsobů hodnocení (test, samostatná práce, aktivita), 2krát uvedena skupinová práce, 3krát uvedena diskuse, 2krát uvedena práce na projektu a jednou uvedeny způsoby rozhovor a zápis do sešitu. 5 učitelů uvedlo, že při výuce témat sexuální výchovy žáky nehodnotí.

Jednotlivé odpovědi a počty, kolikrát byly uvedeny znázorňuje tabulka č. 11.

Tabulka 11 Přehled způsobů hodnocení v rámci témat sexuální výchovy včetně počtu, kolikrát byla možnost uvedena nebo označena. N= 235.

Odpověď	Počet, kolikrát byla odpověď uvedena
Znalostní test	53
Samostatná práce	70
Aktivita během vyučovací hod.	94
Kombinace výše uvedených	4
Skupinová práce	2
Diskuse	3

Zápis do sešitu	1
Rozhovor	1
Projekty	2
Nehodnotí	5

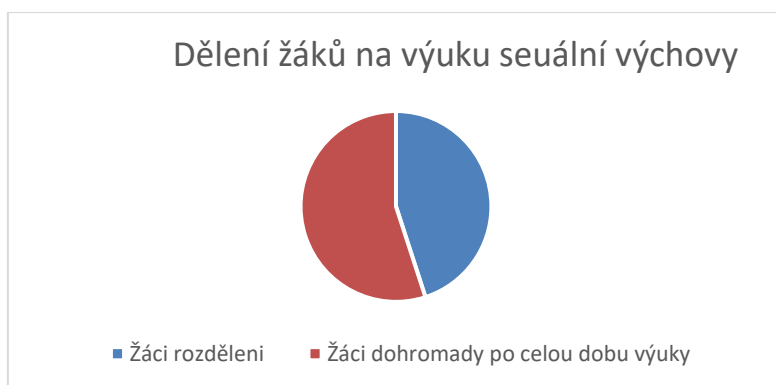
Zdroj: Data z vlastního šetření

Otázka č. 12 – Rozdělení žáků ve výuce

V následující otázce dotazovaní učitelé vybírali ze dvou nabízených možností – zda žáci jsou nebo nejsou na výuku sexuální výchovy rozděleni. Podle zvolené varianty se dotazovaným učitelům nabídne další série otázek.

66 učitelů (55 %) u této otázky označilo, že žáci na výuku nijak rozděleni nejsou. Tito učitelé jsou dále přeměrováni na otázku č. 13, která zjišťuje jaká témata žáci probírají.

54 učitelů (45 %) označilo, že žáci jsou na výuku sexuální výchovy rozděleni. Následující otázky zjišťují, podle jakých kritérií rozdělení probíhá nebo například zda se liší probíraná témata.

Graf 7 Znárodně zastoupení počtu škol, které žáky na výuku sexuální výchovy nebo na její část rozděluje. N= 120. Zdroj: Data z vlastního šetření

Kritéria rozdělení žáků

V případech, kdy jsou žáci rozděleni, uvedlo 36 učitelů (67 %), že žáci jsou rozděleni na chlapce a dívky. Další způsoby dělení dle učitelů jsou: podle situace (1 učitel - 1,8 %), losem (4 učitelé - 7,4 %), podle tématu (2 učitelé 3,7 %), na menší smíšené skupiny (2 učitelé 3,7 %), různě (7 učitelů 12,9 %), dle vlastního výběru (2 učitelé 3,7 %). Celkově na tuto otázku odpovídalo 54 učitelů.

Rozdělení po celou dobu vs. pouze na část výuky

Z celkového počtu 54 učitelů, kteří rozdělují žáky na skupiny 53 (98 %) uvedlo, že dělení žáků probíhá pouze v rámci některých hodin a některých témat, další výuka sexuální výchova probíhá pro žáky společně. 1 dotazovaný učitel (2 %) uvedl, že jsou žáci rozděleni na skupiny po celou dobu výuky sexuální výchovy.

Probíraná témata

Další otázka se učitelů dotazuje na to, zda žáci, u kterých výuka probíhá odděleně, probírají stejná témata, nebo zda se obsah výuky v jednotlivých skupinách liší. 34 učitelů (63 %) uvedlo, že všechny skupiny žáků probírají stejná témata. 18 učitelů (33 %) uvedlo, že stejná jsou jen některá témata a 2 učitelé (4 %) u této otázky uvedli, že skupinky žáků probírají zcela odlišná témata.

Otázka č. 13 – Probíraná témata

Následující otázka nabízí dotazovaným učitelům možnost označit témata, která s žáky probírají v rámci výuky sexuální výchovy (otázka nabízí možnost označit více odpovědí). Učitelé měli možnost dopsat i další témata, která probírají a nabídka možných odpovědí je neobsahuje. V následujícím součtu jsou započítáni učitelé, u kterých probíhá výuka společně (žáci nejsou děleni) nebo mají žáky rozdělené jinak, než podle pohlaví. Celkem zde odpovídalo 106 učitelů. Nejvíce (104krát) bylo označeno téma „lidské tělo“. 100krát učitelé označili učitelé témata „menstruační a ovulační cyklus ženy“ a „pohlavní nemoci“. 99krát bylo označeno téma „antikoncepce“, 98krát téma „těhotenství a porod“, 94krát téma „mezilidské vztahy“, 92krát téma „sexuální orientace“, 90krát téma „erekce a ejakulace muže“, 83krát téma „sex a internet“, 73krát téma sexuální deviace, 65krát téma „syndrom CAN“ a 64krát bylo označeno téma „legislativy spojené se sexuálním chováním“. Dodatečně jeden učitel uvedl téma „manipulace“ a jednou bylo uvedeno téma „tělesné a psychické změny“. Jeden dotazovaný učitel zde uvedl odpověď „nevím“.

Četnost jednotlivých odpovědí znázorňuje následující tabulka č. 12.

Tabulka 12 Četnost jednotlivých odpovědí na otázku, které témata učitel s žáky probírá v rámci sexuální výchovy. N= 965.

Téma	Označeno
Antikoncepce	99
Lidské tělo	104

Menstruační a ovulační cyklus ženy	100
Erekce a ejakulace muže	90
Pohlavní nemoci	100
Mezilidské vztahy	94
Těhotenství a porod	98
Sexuální orientace	92
Sexuální deviace	73
Legislativa spojená se sexuálním chováním	64
Syndrom CAN	65
Sex a internet (ne)bezpečnost internetu	83
Manipulace	1
Tělesné a psychické změny	1
Nevím	1

Zdroj: data z vlastního šetření

Do těchto počtů není zahrnuto 14 dotazovaných učitelů, kteří v předchozí otázce vybrali možnost, že jejich žáci jsou rozděleni na chlapce a dívky v průběhu výuky sexuální výchovy. Tito učitelé dále také vybírali z probíraných témat, s rozdílem, že označovali zvlášť témata, která probírají dívky a která probírají chlapci.

Konkrétní počty odpovědí znázorňuje tabulka číslo 13.

Tabulka 13 Četnost odpovědí na otázku týkající se probíraných témat v rámci sexuální výchovy u chlapců a u dívek. N= 14.

Téma	Odpovědi	
	Dívky	Chlapci
Antikoncepce	14	14
Lidské tělo	13	13
Menstruační a ovulační cyklus ženy	14	8
Erekce a ejakulace muže	6	13
Pohlavní nemoci	14	14
Mezilidské vztahy	14	13
Těhotenství a porod	14	9
Sexuální orientace	11	11
Sexuální deviace	11	11
Legislativa spojená se sexuálním chováním	9	9

Syndrom CAN	11	11
Sex a internet (ne)bezpečnost internetu	13	13

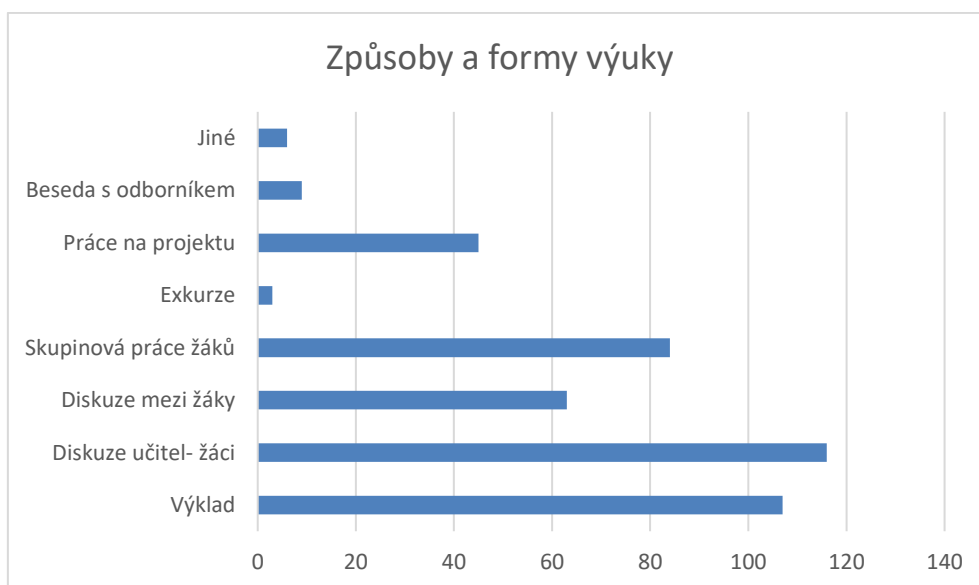
Zdroj: data z vlastního šetření

Otázka č. 14 – Formy výuky

V následující otázce dotazovaní učitelé odpovídali na otázku, jakými způsoby (formami) probíhá výuka sexuální výchovy. Jedná se o otázku, ve které mají učitelé na výběr z několika možností (mohou označit více odpovědí najednou) a navíc mají i možnost napsat i vlastní odpověď.

Nejčastěji učitelé označili diskuzi mezi učitelem a žáky (celkem 116krát), dále výklad (celkem 107krát), skupinové práce žáků (84krát), diskuze mezi žáky navzájem (63krát) a práci na projektu (45krát). 3krát byla označena exkurze a 9x přednášky externistů (odborníků). Dále bylo uvedeno několik dalších odpovědí (v grafu zahrnuto pod bodem „jiné“) – jednou byla uvedena práce s filmem, práce s PC programem, vyplňování pracovního listu, hry (křížovky, soutěže) a program Hrou proti AIDS. Jeden z dotazovaných učitelů také uvedl, že před samotnou výukou probíhá anonymní dotazování, kdy mají žáci možnost uvést, co by je na tématu nejvíce zajímalo a dle toho je později upravena výuka.

Počty jednotlivých odpovědí znázorňuje graf č. 9.

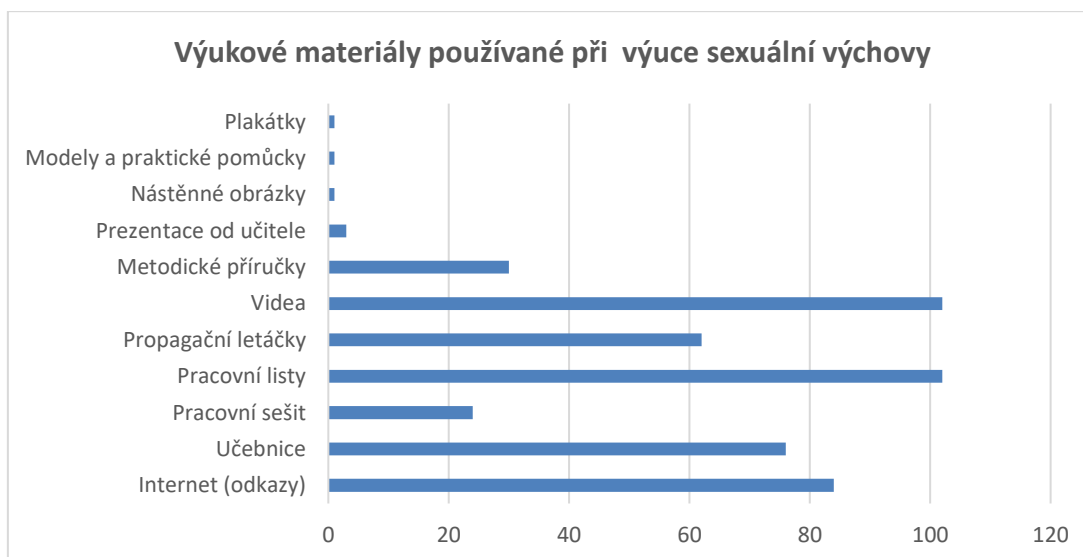

Graf 9 Počty odpovědí na otázku, jakou formou probíhá výuka sexuální výchovy N= 432. Zdroj: data z vlastního šetření

Otázka č. 15 – materiály používané při výuce

V této otázce dotazovaní učitelé odpovídali na otázku, jaké výukové materiály mají jejich žáci k dispozici v rámci výuky sexuální výchovy. Jedná se o otázku, ve které je možný výběr z několika možností (mohou označit více odpovědí najednou) a navíc mají i možnost napsat i vlastní odpověď. Nejčastěji byly označeny pracovní listy a videa (označeno 102krát). 84krát učitelé označili jako používaný materiál internet (konkrétní odkazy), 76krát učebnice, 62krát propagační letáčky, 30krát metodické příručky a 24krát pracovní sešit. Z odpovědí, které učitelé vypisovali, se nejčastěji objevila varianta, že žáci mají jako výukový materiál k dispozici prezentace od učitele (uvedeno 3krát) a dále byly jednou uvedeny nástěnné obrázky, modely a praktické pomůcky a plakátky.

Počty odpovědí jsou zaznamenány v následujícím grafu č. 10.

Graf 10 Výukové materiály používané při výuce. N= 384. Zdroj: data z vlastního šetření

Otázka č. 16 – Mají žáci v předmětu, jehož součástí je sexuální výchova, k dispozici učebnici nebo pracovní sešit?

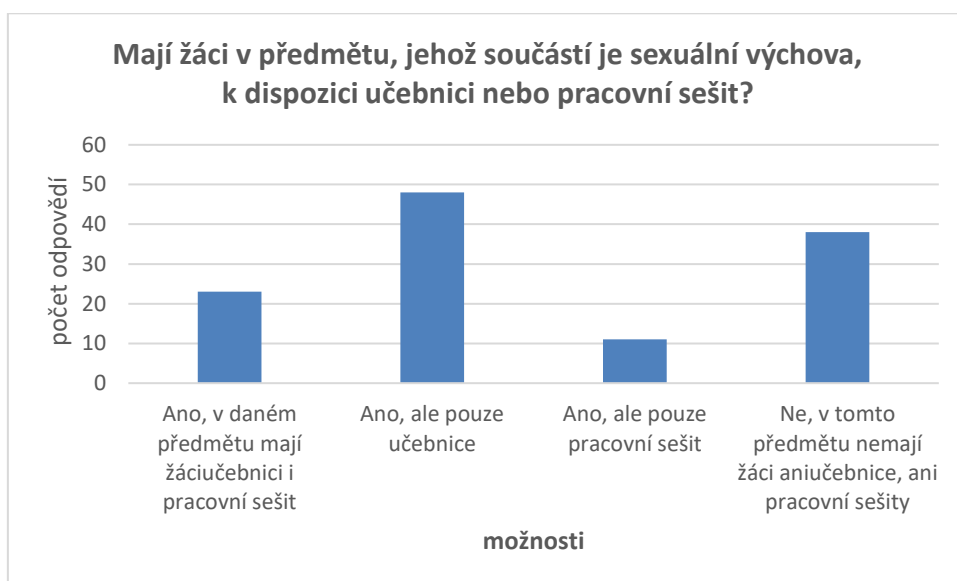
Cílem této otázky bylo zjistit, zda škola využívá učebnici nebo pracovní sešit pro výuku předmětu, jehož součástí je výuka sexuální výchovy. Dotazovaní učitelé měli na výběr ze 4 možností, popř. mohli dopsat i vlastní odpověď.

23 (19 %) dotazovaných škol má k dispozici učebnice i pracovní sešity pro daný předmět (jeden učitel zde uvedl, že v předmětu výchovy ke zdraví nemají ani učebnici ani pracovní

sešit, v předmětu přírodopisu mají k dispozici učebnici – tato odpověď byla zahrnuta do součtu škol, které mají k dispozici materiální didaktické pomůcky, tj. učebnici nebo pracovní sešit)

48 (40 %) dotazovaných škol má v daném předmětu k dispozici pouze učebnici a 11 (9 %) škol pak pouze pracovní sešit. 38 (32 %) škol nemá v předmětu ani učebnici, ani pracovní sešit (z toho 1 učitel odpověď doplnil tím, že žáci používají pracovní listy).

Získaná data znázorňuje graf č. 11.

Graf 11 Odpovědi na otázku, zda mají žáci v daném předmětu k dispozici učebnice nebo pracovní sešity. N= 120. Zdroj: data z vlastního šetření

Učitelé, kteří v této otázce odpověděli, že v daném předmětu používají učebnici, pracovní sešit, popř. obojí, odpovídají navíc ještě na podotázku, zda daný výukový materiál obsahuje přímo i témata sexuální výchovy.

Obsahuje učební materiál pro tento předmět témata týkající se sexuální výchovy?

Zde 80 (99 %) učitelů odpovědělo „ano“ a pouze 1 (1 %) učitel odpověděl „ne“.

Otázka č. 17 - Podle čeho (podle jakých materiálů) postupuje učitel ve výuce sexuální výchovy?

V této otázce učitelé prostřednictvím nabízených možností uvádí, jakým způsobem (podle jakých materiálů) postupují při výuce témat sexuální výchovy. Učitelé mají možnost i napsat vlastní odpověď.

U této otázky 3 učitelé (2,5 %) uvedli, že postupují výhradně podle učebnice nebo pracovního sešitu. 53 učitelů (44 %) označilo odpověď, že postupují převážně podle učebnice nebo pracovního sešitu, avšak obsah výuky upravují podle potřeby. 36 učitelů (30 %) si témata výuky volí zcela podle svého bez ohledu na učebnici. 2 učitelé (1,6 %) zde uvedli, že dostupné materiály (učebnice, pracovní sešit) témata sexuální výchovy neobsahují, proto si musí učivo kompletovat dle svého. Dalších 16 učitelů (13 %) uvedlo, že učebnici ani jiný obdobný materiál pro daný předmět nemají, proto volí témata podle svého. 10 učitelů (8,4 %) uvedlo jinou odpověď.

Počty zvolených odpovědí znázorňuje tabulka č. 14. Přehled dalších odpovědí, které zde učitelé uváděli znázorňuje tabulka č. 15.

Tabulka 14 Postupy učitelů při výuce témat sexuální výchovy. N= 120.

Zvolená odpověď	Počet odpovědí
Postupuji výhradně podle učebnice (pracovního sešitu)	3
Postupuji podle učebnice (pracovního sešitu), ale některá témata nebo pasáže vynechám nebo naopak výuku doplním o vlastní připravené téma	53
Témata si volím a připravuji zcela podle sebe, bez ohledu na učebnici (pracovního sešitu)	36
Učebnice (ani pracovní sešit apod.) témata týkající se sexuální výchovy neobsahuje, musím si veškeré učivo zkompletovat sám/ sama.	2
Pro tento předmět učebnici ani pracovní sešit nemáme vůbec k dispozici, témata tak volím podle sebe	16
Jiné	10

Zdroj: data z vlastního šetření

Tabulka 15 Postupy učitelů při výuce témat sexuální výchovy. N= 10.

Uváděné odpovědi
Kromě vlastních materiálů používám materiály od Konsent
Postupuji podle Tematického plánu daného předmětu
Čerpám z publikací zaměřených na sex.výchovu
Témata jsou vyučována podle ŠVP školy, učivo zkompletováno učitelem.
Částečně učebnice přírodopisu + pracovní listy a materiály vytvářené učitelem

Témata a obsah učiva je dán RVP, používám učebnici a program Sexuální výchova a vlastní zdroje z literatury, internetu, od gynekologa
učebnici mám jen k dodržení plánu daného MŠMT, vše si připravuji sama
materiály a rozsah témat volí vyučující
Přípravy na hodinu dělám z mnoha zdrojů a také toho spousta dělám z paměti.
Podle ŠVP

Zdroj: data z vlastního šetření

Otázka č. 18 - Co by učitel změnil na výuce sexuální výchovy a proč

Následující otázka byla otevřená a učitelé měli možnost napsat své poznámky ohledně toho, co by rádi na výuce sexuální výchovy změnili. 77 učitelů zde vyplnilo „nic“ nebo pole pro odpověď nevyplnili. 43 učitelů prostoru pro odpověď využilo a své náměty na změnu uvedli. Přepis uváděných odpovědí od učitelů je součástí příloh na konci této práce (příloha č. 2).

Zde v rámci tabulky č. 16 uvádím přehled kategorií vytvořených podle nejčastějších odpovědí učitelů. Kategorie jsem vytvořila tak, aby co nejlépe vystihovaly odpovědi, které jsem do nich zařadila.

Tabulka 16 Kategorie nejčastěji uváděných odpovědí na otázku č. 18 – Co by dotazovaný učitel rád změnil na výuce sexuální výchovy. N= 43.

Kategorie	Počet
Změna organizační formy nebo výukové metody	9
Dostatečná kompetence pedagogů	2
Více materiálních didaktických pomůcek	6
Přístup pedagogů k tématu sexu	5
Personální změny ve výuce	8
Větší propojenost s jinými předměty	2
Výuka v jiných ročnících	5
Časová dotace	6

Zdroj: data z vlastního šetření

Otázka č. 19 – Používání dalších pomůcek ve výuce

Následující otázka se dotazuje učitelů, zda při výuce sexuální výchovy používají i další pomůcky. V této uzavřené otázce učitelé vybírají z možností „ano“ nebo „ne“.

Odpověď „ano“ zde označilo 75 učitelů (62,5 %). Tito učitelé dále odpovídali na podotázku, jaké pomůcky používají. Odpověď „ne, nepoužíváme žádné pomůcky“ zvolilo

45 učitelů (37,5 %). Tito učitelé měli dále prostor pro zdůvodnění toho, proč pomůcky nepoužívají.

Jaké pomůcky v hodinách používáte? (*podotázka určená pro učitele, kteří v předchozí otázce označili, že při výuce využívají dalších pomůcek*)

Učitelé, kteří ve svých hodinách používají další pomůcky měli prostor pro vypsání jednotlivých druhů pomůcek. K této otázce se tedy vyjadřovalo 75 učitelů. Celkem bylo uvedeno 136 odpovědí (pomůcek), přičemž nejčastěji jako používanou pomůcku uváděli vyučující kondomy. Tato odpověď byla uvedena 40krát. Další velmi častou odpovědí byli anatomické modely – uvedeno 39krát. 14krát se objevilo používání obrázků a fotografií. 10krát učitelé uvedli předvádění antikoncepčních prostředků, 9krát předvádění vložek a tamponů, 7krát předvádění plakátů a schémat, 5krát další hygienické pomůcky (pro intimní hygienu), 4krát videa, 3krát byly uvedeny propagační materiály a letáčky. 3krát byly také uvedeny prezentace, filmy a těhotenské testy. 2krát učitelé ve svých odpovědích uvedli použití pracovních listů a 2krát pexeso a různé hrací karty.

Jednou byly dále uvedeny tyto pomůcky: Menstruační kalendář, panenky, gynekologická zrcadla, vibrátor (pro nasazování kondomu), program sexuální výchova, informační folie na meotar, předměty ze života, výuková tabule a program o AIDS. Přehled užívaných didaktických prostředků je uveden v následující tabulce č. 17.

Tabulka 17 Podrobný rozpis uváděných didaktických prostředků, které ve výuce sexuální výchovy používají dotazovaní učitelé. N= 136.

Didaktický prostředek	Počet, kolikrát byla možnost uvedena	Didaktický prostředek	Počet, kolikrát byla možnost uvedena
Kondomy	40	Pracovní listy	2
Anatomické modely	39	Hry (pexeso, kartičky)	2
Obrázky, fotografie	14	Menstruační kalendář	1
Antikoncepční pomůcky	10	Panenky	1
Plakáty, schémata	7	Gynekologická zrcadla	1
Hygienické pomůcky	5	Vibrátor	1
Videa	4	Program Sexuální výchova	1
Propagační letáčky	3	Meotar	1
Prezentace	3	Výuková tabule	1

Filmy	3	Předměty ze života	1
Těhotenské testy	3	Program o AIDS	1

Zdroj: Data z vlastního šetření

Proč při výuce nepoužíváte pomůcky? (podotázka určená pro učitele, kteří v předchozí otázce označili, že při výuce nevyužívají žádné další pomůcky).

Nejčastější odpovědí na tuto otázku bylo, že v dané škole pomůcky nejsou k dispozici. Taková odpověď byla uvedena 25krát. 3 učitelé uvedli odpověď „nevím. Další uváděné odpovědi jsou uvedeny níže. Jedná se o přesný přepis daných odpovědí.

- „Tak jako taky v mých hodinách žáci natahovali kondom na banán, ale nějak mi to nepřišlo efektivní ani důležité, tak už tuto aktivitu nezařazují :-D“
- „Objednali jsme v rámci grantu mnoho modelů, ale model dělohy či pohlavních orgánů nemáme, vystačí si s obrázky či s videem (vývoj dítěte v děloze)“
- „Učebnice a mé prezentace a odkazy mi přijdou dostačující.“
- „To, co bylo vypočteno dříve, stačí.“
- „Nemáme prostory a kabinety, hromadění pomůcek není možné, přednost mají ostatní předměty“
- „Pomůcky používá kolegyně v rámci přírodopisu, zde využíváme především videa a soustředím se na diskuzi s žáky“
- „Používám internet a veškeré věci, které probíráme, dětem ukazuji na plátně.“
- „učebnice a videa podle mého názoru dostačují“
- „učím jen některá témata, tam pomůcky nepotřebuji“
- „nemám potřebu, prioritou jsou vztahy mezi lidmi a umět o věcech slušně mluvit“
- „Nenapadá mě jaké.“

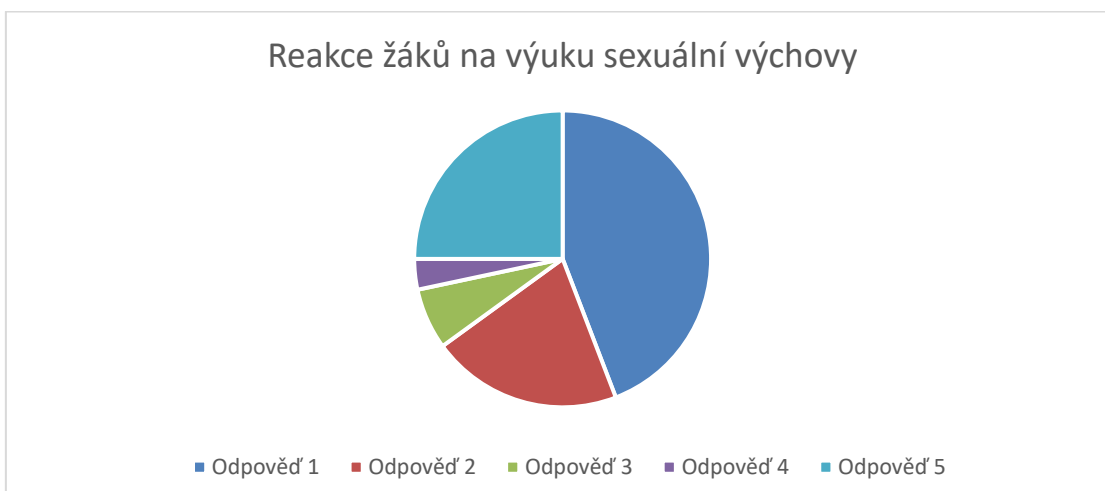
Otázka č. 20 - Jak podle Vás reagují žáci na výuku sexuální výchovy?

V následující otázce učitelé odpovídají na dotaz, jak podle nich reagují žáci na témata sexuální výchovy ve srovnání s jinými tématy v daném předmětu.

Na výběr mají z několika odpovědí, popř. mají možnost dopsat i vlastní odpověď. Pokud jde o nabízené možnosti, nejvíce byla označována odpověď: „Žáky téma baví, jsou aktivnější než u jiných témat daného předmětu“. Tuto odpověď označilo celkem 53 učitelů (tj. 42 %). Odpověď „Stejně jako na jinou látku, která se v daném předmětu probírá“ označilo celkem

25 učitelů (tj. 21 %). 8 učitelů (tj. 7 %) označilo odpověď „Žákům je téma zjevně nepříjemné“ a 4 učitelé (tj. 3 %) označili možnost „Pro žáky je téma převážně posměšné, neberou ho příliš vážně“.

Zbylých 30 učitelů (tj 25 %) využili možnosti vlastní odpovědi. Nejčastěji se vyskytla odpověď, že záleží na třídě (ročník, klima, ...). Tato odpověď byla uvedena 5x, všechny ostatní jednou. Přepis těchto odpovědí je součástí příloh (příloha č. 3). Přehled množství odpovědí znázorňuje graf č.12. Vlastní odpovědi učitelů jsou do grafu zahrnuty pod souhrnným označením „jiné“ (odpověď 5).

Graf 12 Reakce žáků na výuku sexuální výchovy. N= 120. Vysvětlivky: Odpověď 1: „Žáky téma baví, jsou aktivnější než u jiných témat daného předmětu“. Odpověď 2: „Stejně jako na jinou látku, která se v daném předmětu probírá“ Odpověď 3: „Žákům je téma zjevně nepříjemné“ Odpověď 4: „Pro žáky je téma převážně posměšné, neberou ho příliš vážně“ Odpověď 5: Jiné. Zdroj: data z vlastního šetření.

Otázka č. 21 – Jaké je pro Vás osobně (pro učitele) učit sexuální výchovu?

Cílem následující otázky je zmapovat, jaké je pro učitele učit témata sexuální výchovy. Na výběr mají dotazovaní učitelé ze čtyřech možností, popř. mohou zvolit variantu vlastní odpovědi. Odpověď „je to pro mě stejné, jako učit kteroukoliv jinou látku v daném předmětu“ zvolilo 44 učitelů (tj. 36 %). Odpověď „téma nerad(a) učím, je pro mě nepříjemné“ označil pouze jeden dotazovaný učitel (tj.1 %), odpověď „záleží na třídě“ označilo celkem 59 učitelů (to odpovídá 49 %). 12 dotazovaných učitelů (tj. 10 %) označilo možnost, že „témata jsou jeho/její oblíbená, sexuální výchovu vyučuje rád(a).

Další učitelé zvolili možnost se k otázce vyjádřit prostřednictvím vlastní odpovědi. Objevují se odpovědi:

- „poprvé mám občanskou výchovu ve své třídě, téma je stejné jako jiné věci“

- „přijde mi to přirozené“
- „témata jsou zásadní, ale náročná“
- „podle žáků“

Každá z odpovědí byla uvedena jednou, tj. odpovídá vždy 1 % z celkového počtu odpovědí.

Otázka č. 22 – Setkali jste se někdy na Vaší škole s nesouhlasem rodičů ve spojitosti s výukou sexuální výchovy.

Tato otázka zjišťuje, zda se učitelé na školách setkávají s nesouhlasem rodičů ohledně sexuální výchovy. Dotazovaní učitelé mají na výběr z možností „ano“ a „ne“. Pokud učitelé označili odpověď „ne“, pokračují v dotazníku dále k otázce 23. Pokud zvolili odpověď „ano“, následují čtyři podotázky, uvedené níže.

Na otázku, zda ve škole došlo k nesouhlasu rodičů se sexuální výchovou odpovědělo 93 učitelů (78 %) „ne“. Zbýlých 17 učitelů (22 %) odpovědělo „ano“.

Těchto 17 učitelů, kteří se setkali s nesouhlasem rodičů s výukou sexuální výchovy odpovídalo následně na podotázky:

1. Jednalo se o nesouhlas s celou problematikou sexuální výchovy nebo pouze s některými kapitolami (např. homosexualita)?

Zde odpovědělo 9 učitelů (53 %), že rodiče měli námitky na celou výuku sexuální výchovy a 8 učitelů (47 %) uvedlo, že nesouhlas se týkal jen některých témat.

2. Ohledně jakých témat měli rodiče námitky?

V této otázce měli učitelé možnost uvést vlastní odpověď. Uváděné odpovědi mapuje tabulka č. 18. Každá z uvedených odpovědí se v dotazníkovém šetření objevila jednou.

Tabulka 18: Uváděné odpovědi na otázku, s jakými tématy rodiče nesouhlasili ve výuce sexuální výchovy. N= 8.

Uváděné odpovědi
Nasazování prezervativu
Že je na sexuální výchovu příliš brzy
Už si nepamatuji
Odlíšnost mužů a žen (žáci 6. třídy)
Přílišná otevřenost v otázkách pohlavního styku, promiskuity aj.
sex. orientace, deviace, týrání dětí
antikoncepce, plánované rodičovství
s prevencí - rodiče chtěli vysvětlit sami

Zdroj: data z vlastního šetření

3. Jaký byl důvod nesouhlasu rodičů se sexuální výchovou?

Třetí podotázka zjišťuje důvodu rodičů pro nesouhlas se sexuální výchovou. Na otázku odpoví všech 17 učitelů, bez rozdílu, zda rodiče nesouhlasili s celou výukou nebo jen s konkrétními tématy.

Následující tabulka č. 19 nabízí přehled uváděných odpovědí. Nejčastěji se objevila odpověď, že se jednalo o náboženské důvody. Takto odpověděli 4 učitelé (24 %). Třem učitelům (18 %) nebyl důvod známý. Dva učitelé (12 %) uvedli, že v daném případě byli rodiče toho názoru, že téma patří do rodiny, nikoliv do školy. Ostatní odpovědi se objevili jednou, což odpovídá vždy necelým 6 %. Všechny uváděné odpovědi znázorňuje tabulka níže.

Tabulka 19: Uváděné odpovědi na otázku, z jakých důvodů nesouhlasili rodiče se sexuální výchovou ve škole. N= 17.

Uváděné odpovědi	počet
Téma patří do rodiny, nikoliv do školy	2
Víra	4
To se musíte zeptat jich	1
Chtěli vysvětlit dětem sami jako první	1
osobní	1
Náboženské a rodinné důvody, nevědomost, odmítavé postoje	1
Nevím, nekonkretizovali	3
Je příliš brzy	1
Vlastní důvody	1
Údajně zbytečné informace	1
Osobní nastavení a nepochopení důležitosti témat (Děti mají na tyto věci dost času)	1
Prudérnost	1
Nevhodnost témat	1

Zdroj: Data z vlastního šetření

4. Jak byla situace řešena?

Poslední podotázkou byl dotaz na to, jak učitel (škola) situaci ohledně nesouhlasu rodičů se sexuální výchovou řešil. Učitelé zde měli na výběr ze čtyř možností, popř. mohli doplnit o vlastní odpověď. Ze 17 učitelů zde 5 (29 %) označilo, že se nakonec s rodiči domluvili a výuka proběhla podle původního plánu. 4 učitelé (24 %) odpověděli, že situace byla řešena tak, že daní žáci byli v době výuky sexuální výchovy přeraženi do jiné třídy, aby se výuky neúčastnili. Další 3 učitelé (17 %)

uvedli, že výuka probíhala dále dle plánu bez ohledu na námitky rodičů. 4 (24 %) odpověděli, že dotyčný žák zůstal doma, aby se výuky sexuální výchovy neúčastnil. V jednom případě (6 %) bylo z výuky vřazeno téma, které rodičům žáka vadilo a výuka dále probíhala dle plánu.

Otázka č. 23 – Upozorňuje škola na to, že proběhne výuka sexuální výchovy?

Otázka zjišťuje, zda učitel, popř. jiný pracovník školy informuje rodiče o tom, že bude probíhat výuka sexuální výchovy. Na výběr je zde ze tří možností, popř. možnost odpovědět vlastní odpovědí. První možnost, že škola informuje rodiče o plánované sexuální výchově, nezmiňuje však konkrétní témata označilo 12 dotazovaných učitelů (10 %). Možnost, že škola informuje o výuce včetně témat, která budou probírána označili celkem 4 učitelé (3 %). Nejvíce učitelů označilo variantu „škola rodiče nijak neinformuje, sexuální výchova je probírána stejně jako jiná témata“. Tuto možnost zvolilo 93 učitelů (78 %). Zbýlých 11 učitelů (9 %) odpovědělo prostřednictvím vlastní volné odpovědi. Uváděné odpovědi jsou k nahlédnutí v rámci tabulky č. 20.

Tabulka 20: Odpovědi na otázku, zda učitelé informují rodiče o výuce sexuální výchovy. N= 11.

Odpovědi	počet
Rodiče vědí, že postupujeme dle učebnice, kde je i sexuální výchova	1
Rodiče jsou informováni skrze ŠVP	2
Informace pro rodiče jsou k dispozici skrze "plán akcí"	1
Nevím	1
Témata jsou součástí učebnice, rodiče informujeme o besedách a exkurzích	1
Je to různé dle rozložení rodičů v dané třídě	1
Informace pouze v případě přednášek a exkurzí mimo školu	2
Záleží na typu aktivit	1
individuálně, dle učitele a třídy	1

Zdroj: Data z vlastního šetření

Otázka 24 – prostor pro poznámky k dotazníku

Nakonec bych ještě ráda vyzdvihla reakce některých učitelů k dotazníku – v rámci výzkumného šetření jsem ponechala dotazovaným učitelům prostor pro vlastní poznámky a poznatky k dotazníku. Poměrně mě potěšilo nejedno poděkování za zájem o téma, ze strany učitelů zazněl ohlas, že je téma opomíjené, zůstává tendence vyučovat ho dle zastaralých postojů, tj. převážně velmi rychle a stručně. Někteří učitelé vnímají, jak pro jejich kolegy/kolegyně je toto téma stále tabu, a tak k němu přistupují v rámci svých předmětů.

Obdobný přístup je pak i v rodinách dětí, kde se o této problematice vůbec nehovoří a škola je pro ně hlavním zdrojem informací.

Naopak se však mezi odpověďmi objevily reakce, že dotazník je zbytečný a nepřínosný, jelikož žáci většinu informací vědí a celé téma sexuální výchovy je zbytečně přeceňované a žáky 2. stupně vůbec nezajímá.

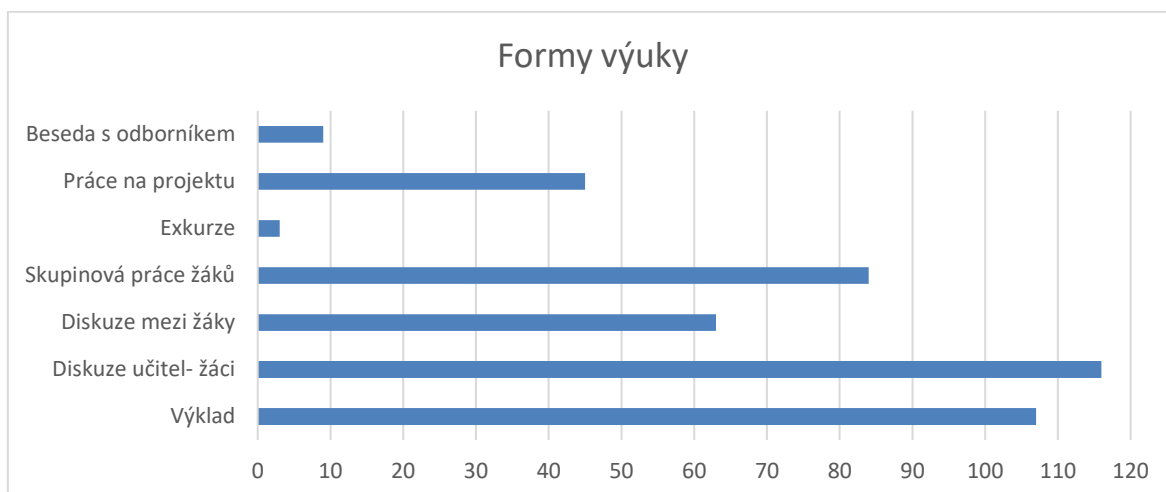
Prostor pro poznámky k dotazníkům využilo celkem 28 učitelů (23 %).

2.4 Diskuse a komparace dat

V následující podkapitole jsou vyhodnoceny výzkumné cíle a otázky. Na základě jejich vyhodnocení je zpracováno doporučení pro praxi.

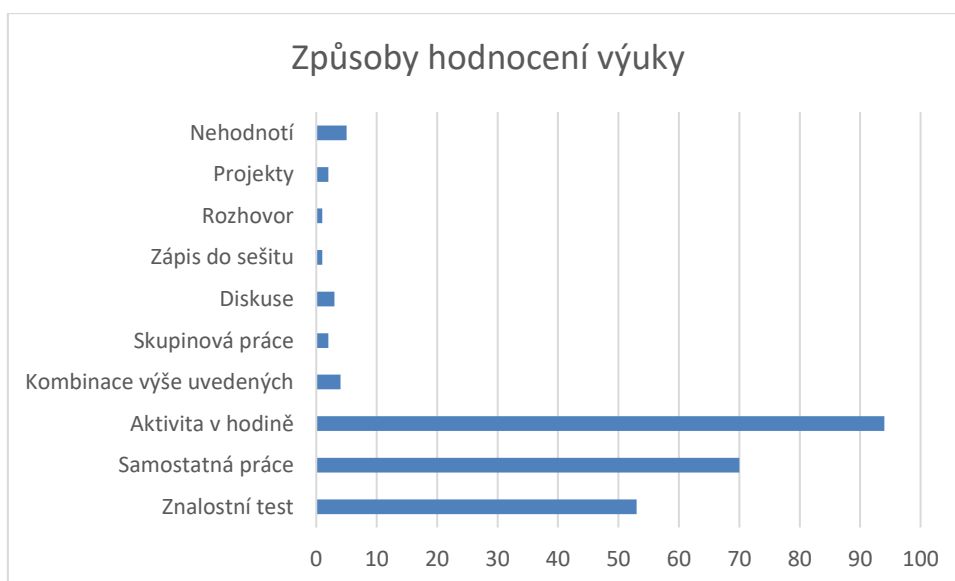
- **Hlavní cíl praktické části této práce:** Hlavním cílem této práce je zmapovat, jakým způsobem probíhá výuka sexuální výchovy na vybraných základních školách z hlediska organizačních forem, metod výuky a použitého hodnocení a poskytnout o těchto zjištění ucelený přehled.
- **Hlavní výzkumná otázka:** Jak probíhá výuka sexuální výchovy a reprodukčního zdraví na vybraných základních školách z hlediska organizačních forem, metod výuky a použitého hodnocení?

Hlavním cílem práce bylo získat přehled o tom, jak probíhá výuka sexuální výchovy na základních školách ve vybraných krajích na základě předem stanovených kritérií. Dle získaných dat je patrné, že škála způsobů výuky je velmi široká ve všech zkoumaných aspektech. Pro zodpovězení hlavní výzkumné otázky jsem se blíže zaměřila na používané organizační formy ve výuce a následně používané hodnocení. Zde bych znovu vyzdvihla graf znázorňující tyto výsledky (graf č. 13), ze kterého je patrné, jaké organizační formy učitelé při výuce využívají. Čtvrtina učitelů zařazuje frontální výuku a vyučování probíhá formou výkladu nové látky. Značně je zastoupena diskuze (mezi žáky navzájem i mezi žáky a učitelem) a dále skupinová práce. Z celkových výsledků vyplývá, že učitelé v dostatečné míře zařazují různé organizační formy a kombinují je. Pouze ve dvou případech byla označena pouze jedna užívaná forma výuky, z toho se jednou jednalo o diskuzi a jednou o výklad. Z těchto výsledků lze tedy vyvodit, že pouze ojediněle dochází k tomu, aby sexuální výchova byla vyučována pouze hromadně prostřednictvím monologu učitele, převažuje však střídání různých forem a četnému zapojování žáků.

Graf 13 Odpovědi na otázku, jakou formou probíhá výuka témat sexuální výchovy a reprodukčního zdraví. Zdroj: data z vlastního šetření

Tyto získané informace jsou dále doplněny o poznatky ohledně hodnocení žáků ve výuce. Výrazně převažuje hodnocení aktivity v hodině a samostatné práce, následuje znalostní test (viz graf č. 14). Z dat je navíc patrné, že i v případě způsobů hodnocení převažuje kombinace nabízených možností – učitelé u této otázky mohli označit i více možností a většina dotazovaných tak učinila. Mezi respondenty bylo jen málo učitelů, kteří zakládají hodnocení pouze na jednom prostředku. I v těchto případech ale převažuje hodnocení aktivity nebo hodnocení skupinové práce nad hodnocením samostatných znalostí např. prostřednictvím znalostního testu.

Graf 14 Odpovědi na otázku, jakou formou probíhá výuka témat sexuální výchovy a reprodukčního zdraví. Zdroj: data z vlastního šetření

Závěr: Způsob pojetí výuky a hodnocení použité ve výuce lze tedy vyhodnotit kladně, dle doporučení MŠMT pro výuku sexuální výchovy na školách i dle obecných doporučení pro výchovu ke zdraví (MŠMT, 2010).

Dílčí výzkumné otázky

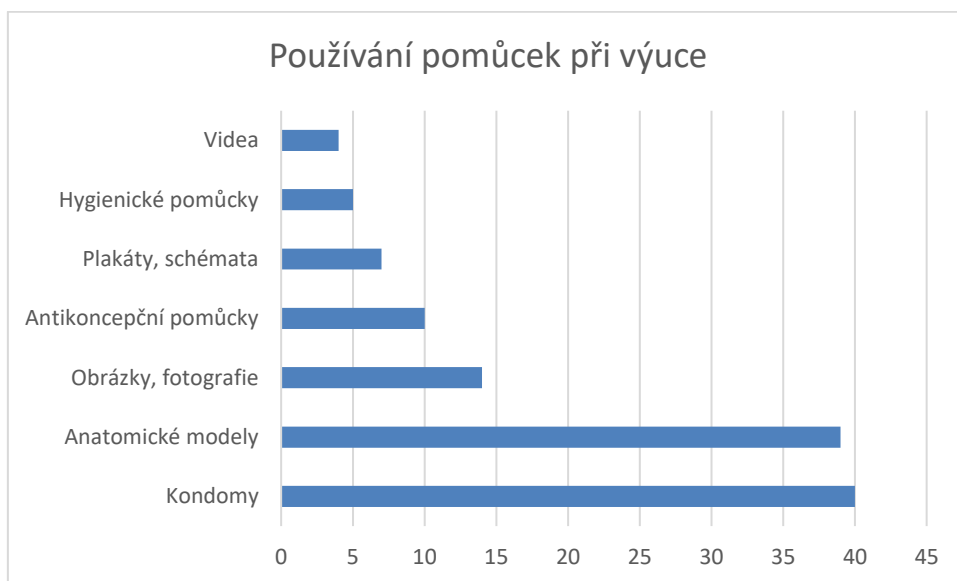
Dílčími cíli bylo doplnit přehled o podobě výuky sexuální výchovy z hlediska využívaných pomůcek, rozdělování žáků nebo problematiky souhlasu a nesouhlasu rodičů s plánovanou výukou témat sexuální výchovy. Následující text zodpovídá stanovené dílčí výzkumné otázky.

Dílčí výzkumný cíl č. 1: Analyzovat, zda vyučující používají při výuce sexuální výchovy didaktické materiální prostředky, popř. jaké.

Dílčí výzkumná otázka č. 1: Používají učitelé k výuce sexuální výchovy další didaktické materiální prostředky?

Na základě výzkumného šetření lze konstatovat, že převážná většina dotazovaných učitelů používá k výuce i další materiální didaktické pomůcky. Odpovědělo tak 75 dotazovaných učitelů. Přesné hodnoty včetně procentuálního zastoupení a rozpisu používaných didaktických prostředků jsou k nahlédnutí v kapitole 2.3 Výsledky (Otázka č. 19 – Používání dalších pomůcek ve výuce).

Učitelé bohatě zařazují jednak prostředky znázorňující skutečnost- nejčastěji anatomické modely, obrázky, plakáty nebo schémata a dále také originální předměty. Žáci se během výuky mohou seznámit např. s menstruačním kalendářem, pomůckami pro intimní hygienu nebo vybranými antikoncepčními prostředky. Následující graf č. 15 znázorňuje nejčastěji užívané pomůcky při výuce.

Graf 15 Nejčastěji používané pomůcky při výuce sexuální výchovy. Zdroj: data z vlastního šetření

Součástí výuky jsou často také učebnice nebo pracovní sešity (popř. obojí), jen necelá čtvrtina učitelů uvedla, že na předmět, jehož součástí je sexuální výchova nemají ani učebnici ani pracovní sešit (konkrétní počty odpovědí jsou součástí kapitoly 2.3 Výsledky – otázka č. 16). Zároveň je z dotazníku patrné, že učitelé používají více různých materiálních didaktických prostředků – střídají je a kombinují.

Pouze jeden učitel uvedl používání jen jednoho didaktického prostředku, a to pracovních listů. Pro výuku nemají žáci k dispozici učebnice ani pracovní listy, žádné další předměty ani pomůcky učitel nevyužívá s odůvodněním, že nejsou prostřednictvím školy k dispozici.

Závěr: Učitelé do výuky hojně zařazují materiální didaktické prostředky, a to nejen učebnice a pracovní sešity, ale také pomůcky znázorňující skutečnost nebo přímo reálné předměty.

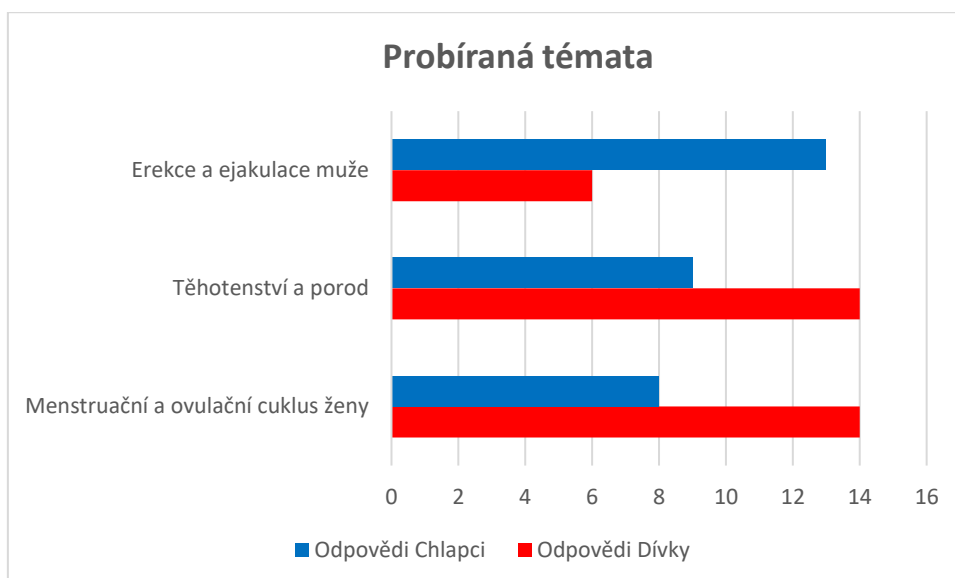
Dílčí výzkumný cíl č. 2: Zjistit, zda jsou žáci při výuce sexuální výchovy rozděleni na skupiny (např. na chlapce a děvčata) a zda všichni žáci probírají stejná témata.

Dílčí výzkumná otázka č. 2: Rozdělují učitelé žáky na menší skupinky pro výuku sexuální výchovy?

Ve většině případů, žáci nejsou nijak rozdělováni na výuku sexuální výchovy, nutno však podotknout, že i přesto je počet učitelů, kteří žáky na výuku rozdělují značný. Konkrétně 54 ze 120 dotazovaných učitelů (45 %) uvedlo, že na výuku nebo aspoň její část žáky rozděluje.

Konkrétní výsledky týkající se rozdělování žáků jsou součástí kapitoly 2.3 Výsledky (Otázka č. 12). Téměř ve všech případech jsou žáci rozděleni pouze na část výuky (na vybraná témata) a nejčastěji pak na chlapce a dívky. V některých případech je však cílem pouze vytvořit menší skupinky bez ohledu na skladbu pohlaví žáků ve skupině. Probíraná témata jsou obdobná, rozdíl lze pozorovat u témat menstruace, ovulační cyklus, těhotenství a porod – tato témata probírají více dívky nežli chlapci. Naopak u chlapců je více probíráno téma erekce a ejakulace. Podrobné srovnání probíraných témat u chlapců a u dívek nabízí již zmíněný graf č. 13 v kapitole 2.3 Výsledky. Zde přikládám graf č.16 znázorňující srovnání témat, u kterých se vyskytly největší rozdíly v četnosti probírání u jednotlivých skupin rozdělených podle pohlaví.

Graf 16 Rozdíl v četnosti probíraných témat u skupin žáků dělených na základě pohlaví

Zdroj: data z vlastního šetření

Závěr: Přesto, že většina témat je v obdobné míře probírána ve skupinách dívek i chlapců, z výzkumu je patrné, že naopak jiná témata převažují pouze u jednoho pohlaví. Tento značný rozdíl probírané látky by měl být při výuce eliminován, aby znalosti žáků byly kompletní bez rozdílu v pohlaví.

Dílčí výzkumný cíl č. 3: Zjistit, zda (a popř. jakým způsobem) škola reaguje na nesouhlas rodičů ohledně témat sexuální výchovy

Dílčí výzkumná otázka č. 3: Jakým způsobem reaguje škola na situaci, kdy rodič nesouhlasí s výukou témat sexuální výchovy?

Dle získaných dat je zjevné, že nesouhlas rodičů s výukou sexuální výchovy se objevuje, v rámci tohoto výzkumu se s ním setkalo 22 % dotazovaných učitelů. -poměrně vyrovnané bylo zastoupení případů, kdy rodiče nesouhlasili s výukou jen některých konkrétních témat a případů, kdy rodiče projevili nesouhlas s celou sexuální výchovou jako součástí vyučovacího procesu. Nejčastějším důvodem bylo podle dotazovaných učitelů osobní přesvědčení a víra. Konkrétní počty odpovědí na otázky související s nesouhlasem rodičů, včetně témat, která rodičům byla nepříjemná a důvodů k tomuto nesouhlasu jsou součástí kapitoly 2.3 Výsledky (Otázka č. 22). Pro přehlednost zde uvádím v tabulce č. 21 přehled některých uváděných odpovědí dotazovaných učitelů.

Tabulka 21 Některé z uváděných důvodů nesouhlasu rodičů se sexuální výchovou ve škole

Uváděné odpovědi	počet
Téma patří do rodiny, nikoliv do školy	1
Víra	4
Chtěli vysvětlit dětem sami jako první	1
Osobní důvody	2
Náboženské a rodinné důvody, nevědomost, odmítavé postoje	1
Nevím, nekonkretizovali	2
Je příliš brzy	1
Údajně zbytečné informace	1
Osobní nastavení a nepochopení důležitosti témat (Děti mají na tyto věci dost času)	1
Nevhodnost témat	1

Zdroj: data z vlastního šetření

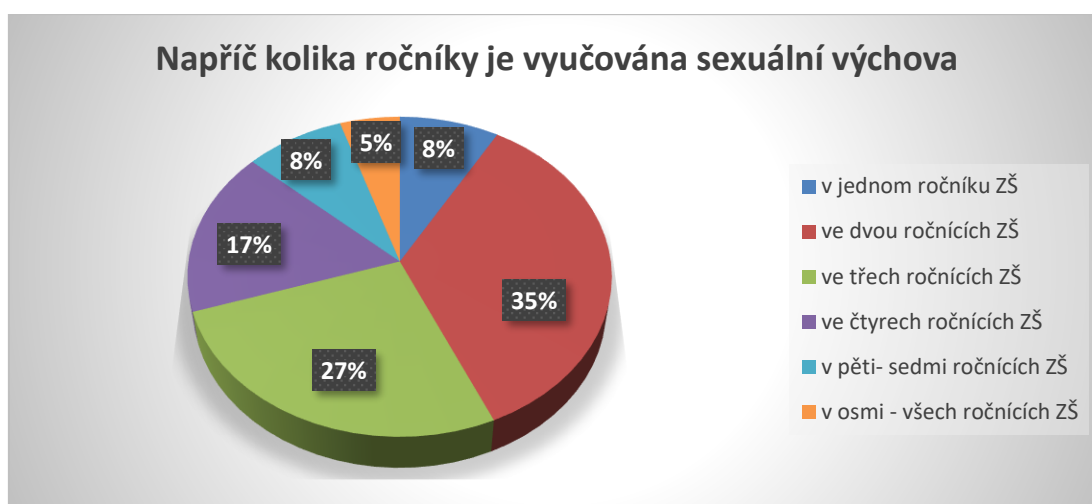
Někteří rodiče argumentovali tím, že je na sexuální výchovu příliš brzy. Učitel, který uvedl tyto informace zároveň v dotazníku uvedl, že se na dané škole sexuální výchova probírá v rámci 7. a 8. ročníku. Učitelé, kteří uváděli nižší ročníky (1. stupeň ZŠ) se s nesouhlasem rodičů nesetkali (bez ohledu na uváděný důvod rodičů).

Závěr: Dle výzkumu se školy v dnešní době potýkají s nesouhlasem rodičů s výukou sexuální výchovy ve škole svého dítěte. Nejčastějším důvodem je náboženské přesvědčení rodiny a dále osobní a rodinné důvody.

Komparace dat

V rámci této kapitoly bych ráda vyzdvihla několik zajímavých skutečností vyplývajících z vyplněných dotazníků.

Jednak bych zde chtěla porovnat uváděné ročníky, ve kterých se dle dotazovaných učitelů vyučuje sexuální výchova na zkoumaných základních školách. Sexuální výchova je vyučována napříč celým základním vzdělání, nejvíce se však objevuje v 8. ročníku. Většina škol, které se zúčastnili výzkumného šetření vyučuje sexuální výuku ve více ročnících a napříč více předměty. Pouze však na 6 zkoumaných školách (5 %) probíhá výuka sexuální výchovy ve všech ročnících, od 1. po 9. V deseti školách (8 %) je sexuální výchova vyučována pouze v rámci jednoho ročníku. Následující graf č.17 znázorňuje procentuálně napříč kolika ročníky školy vyučují sexuální výchovu.

Graf 17 Grafické znázornění procentuálního počtu škol ve vztahu k počtu ročníků, ve kterých je vyučována sexuální výchova. Zdroj: Data z vlastního šetření

Dále je zajímavé porovnání z hlediska předmětů, ve kterých je sexuální výchova vyučována. Výrazně zde převažuje kombinace minimálně dvou předmětů, nejčastěji se pak jedná o kombinaci výchova ke zdraví a přírodopis. Tuto kombinaci zvolilo 44 učitelů (37 %) – do součtu jsou zahrnuté i odpovědi, u kterých kromě přírodopisu a výchovy ke zdraví byly uvedené i další předměty.

To adekvátně odráží i množství odpovědí v otázce, zda se dotazovaný učitel „dělí“ o témata s některým kolegou. Samozřejmě v tomto případě je nutné předpokládat, že dotazovaný

učitel vyučuje více sám předmětů, v rámci kterých se sexuální výchova nebo témata související s ní objevují, proto může uvádět, že výuce sexuální výuky se věnuje pouze sám.

Poměrně zajímavým poznatkem z dotazníků je jistá korelace mezi vnímanou důležitostí sexuální výchovy a hodinovou dotací. Učitelé, kteří pokládají témata za „méně nedůležitá“ nebo „nedůležitá“ věnují této problematice minimum hodin (nejčastěji uváděna 1 nebo 2 hodiny). Naopak v dotaznících, kde učitelé označili „důležitá“ nebo „velmi důležitá“ dosahuje hodinová dotace pro témata sexuální výchovy průměrně více než 13 vyučovacích hodin (nejvíce uvedeno 25 vyučovacích hodin).

2.5 Doporučení pro praxi

Na základě získaných výsledků z dotazníkové šetření lze vytvořit krátké doporučení pro praxi. Tato doporučení odráží nedostatky, které z výzkumu vyplývají.

Podle zjištění o probíraných tématech u žáků, kteří jsou rozdělováni na chlapce a dívky by bylo vhodné zvážit změnu při prosazování nebo naopak omezování některých témat v rámci daného pohlaví. Z dotazníků vyplývá, že skupinky dívek se více zaměřují na menstruační cyklus a těhotenství a naopak chlapci jsou poučeni o erekci a ejakulaci. Všechna tato zmíněná témata jsou důležitá bez ohledu na pohlaví. Jistě není chybný postup ohledně rozdělení žáků ale zároveň by všichni žáci měli být učeni o všech tématech, aby problematice rozuměli komplexně, nikoliv takto izolovaně v rámci „dámských“ nebo „pánských“ záležitostí.

Dalším bodem, který vyplývá z vyhodnocení dotazníkového šetření a je třeba zmínit je užívání materiálních didaktických pomůcek, především pokud jde o originální předměty nebo předměty znázorňující skutečnost. Učitelé, kteří označili, že takové pomůcky nepoužívají jako důvod uvádí jejich absenci ve školách nikoliv to, že pomůcky nechtějí nebo považují za zbytečné. Bylo by tedy vhodné soustředit se na zajištění dostatku různých pomůcek a předmětů, které podpoří a obohatí výuku.

Dále by v rámci mnohých škol bylo vhodné přehodnotit hodinovou dotaci pro výuku sexuální výchovy. Některé školy (vyučující) věnují této problematice pouze jednotky vyučovacích hodin. Je třeba si uvědomit, že problematika je opravdu široká a zároveň velmi důležitá pro budoucí život žáků. Výuka by měla probíhat napříč více ročníky a ideálně i napříč více předměty. Škola může učiteli napomoci větší hodinovou dotací pro vyučovací předmět jako

je výchova ke zdraví, rodinná výchova apod., aby učitelé umožnili se tématu sexuální výchovy a reprodukčního zdraví věnovat důkladněji a dlouhodoběji.

Didaktický výstup

Následující kapitola rozpracovává možný didaktický výstup v návaznosti na výzkumnou část práce a získané výsledky. Jelikož byla metodická část práce zaměřena na průzkum napříč školami, zvolila jsem jako vhodný didaktický výstup návrh přednášky vztahující se k sexuální výchově. Přednáška by byla vhodná pro externího přednášejícího, který by prostřednictvím takové přednášky doplnil výuku učitelů na základních školách. Příprava by mohla posloužit i přímo učitelé do výuky, avšak téma vyžaduje více než 45 minut běžné vyučovací hodiny, proto by zde byla vhodná například bloková výuka.

Vzhledem k vyzorovaným nedostatkům v probíraných tématech bych se zaměřila na legislativu spojenou se sexuálním chováním.

Tabulka 21 Příprava přednášky na téma legislativy sexuálního chování

Téma	Legislativa související se sexuálním chováním
Třída:	Vhodné pro 8. a 9. ročníky základních školy
Cíle přednášky:	<p>Žák uvede, kde může dohledat v rámci legislativy (zákona) dohledat pravidla ohledně sexuálního chování</p> <p>Žák vyjmenuje příklady trestného sexuálního chování</p> <p>Žák projevuje kladný postoj k lidské sexualitě, nediskriminuje ale zároveň rozeznává hranice sexuálního chování porušující zákon</p> <p>Žák zhodnotí</p>
Prekoncept:	Žáci se orientují v základních pojmech spojených se sexuálním chováním – žák rozumí pojmům sex, pohlavní styk, soulož, prostituce, pohlaví
Klíčové kompetence:	Kompetence komunikativní – žák formuluje a vyjadřuje své názory ve vztahu k legislativě sexuálního chování. (je špatné nutit někoho k pohlavnímu styku, vyvíjet na něj fyzický nebo psychický nátlak).

	<p>Adekvátně reaguje na projevené názory svých spolužáků, o tématu se spolužáky diskutuje.</p> <p>Žák vyjadřuje své názory ohledně fyzického kontaktu se svými spolužáky ve škole (např. je mi příjemné/ nepříjemné, když se při školních aktivitách musím držet s někým za ruku) nebo ohledně situacích úzce souvisejících s lidskou intimitou (jak vnímáme převlékání na tělesnou výchovu v šatně apod.)</p> <p>Kompetence občanská – žák respektuje názory svých spolužáků a dalších osob, chová se empaticky a zaujímá vhodný postoj vůči násilí a útlaku. Žák rozumí legislativnímu rámci problematiky sexuálního chování a aplikuje ho na vztahy se svými vrstevníky (v adekvátní míře, např. nebudu se dotýkat někoho, kdo si to nepřeje).</p> <p>Kompetence k řešení problémů – žák rozpozná problémovou nebo rizikovou situaci a zvolí adekvátní přístup, aby možné riziko odvrátil nebo napomohl k řešení situace.</p> <p>Kompetence sociální a personální – žák pracuje v kolektivu a podílí se na společném utváření norem a pravidel ve třídě. Svým chováním podporuje dobré mezilidské vztahy a vzájemný respekt (třída jako skupina nevyčleňuje žáky pro jejich vzhled, pohlaví, rodinné zázemí nebo jiné aspekty).</p>
Materiální didaktické prostředky	Projektor a promítaná prezentace
Průběh přednášky	<p>Úvod přednášky– představní tématu, popř. lektora, cílů hodiny/přednášky</p> <p>Frontální výuka/ výklad</p> <p>Prezentace</p> <p>Čas: 5 min</p>

	<p>Úvod tématu – sexualita jako součást života, vymezení normality (popř. abnormality)</p> <p>Diskuze – co je podle vás sexualita? Kdy se u člověka začíná sexualita projevovat? Co je sexuální chování?</p> <p>Prezentace</p> <p>Čas: 15 min</p> <p>Pokračování tématu:</p> <p>Diskuze → co je normální/nenormální sexuální chování, kdo to určuje? Jaký je pozitivní vliv sexuality? Jaký je negativní vliv sexuality?</p> <p>Proč je pro nás toto téma tak důležité? (a je důležité?) – žáci si vytvoří škálu, na které označí důležitost tématu sexu a sexuality v porovnání s jinými zadanými tématy</p> <p>Diskuze s žáky ohledně chování, které by měl upravovat zákon – co se podle žáků nesmí?</p> <p>Prezentace, papíry a tužky</p> <p>Čas: 45 min</p> <p>Sexuální chování, které upravuje zákon – představení trestního zákoníku (obecně i ve vztahu k sexuální oblasti). Vysvětlení jednotlivých pojmů a trestní sazby v případech:</p> <p>Znásilnění</p> <p>Sexuálního nátlaku</p> <p>Pohlavní zneužití</p> <p>Soulože mezi příbuznými</p> <p>Kuplířství</p> <p>Pornografie</p>
--	---

	Prostituce Navazování nepovoleného kontaktu s dítětem Výklad Prezentace Čas: 45 min Trestné chování Skupinová práce – popis pachatele a oběti Diskuse s žáky – jaké jsou známky případného trestného chování – jak poznáme oběť? Jak poznáme pachatele? (Pokud lze poznat) Prezentace, obrázkový materiál, papíry a tužky Čas: 15 min Zopakování probraných pojmů, ověření pochopení učiva. Prostor pro další otázky a poznámky žáků Čas: 20 min
--	--

Pro přípravu takové přednášky lze použít jednak učebnice obsahující základní pojmy vztahující se k problematice, např. Sexuální výchova od autorů: Peter Koliba a kol., 2019. Dále se přednáška opírá o znění trestního zákoníku § 185 – 193. Přednáška bude podpořena prezentací, s obrazovým materiálem. Prezentace je podpůrným didaktickým prostředkem pro přednášejícího a zároveň plní funkci vizuální stimulace pro žáky, není však plnohodnotným učebním materiálem, jelikož obsahuje minimum textu – jedná se o kostru přednášky, nikoliv o učební materiál. U všech slajdů je nutný výklad přednášejícího nebo učitele.

Návrh prezentace pro danou přednášku:

Legislativa spojená se sexuální výchovou

Sexuální chování a sexualita

- + Sexualita jako **vlastnost člověku přirozená**.
- + Sexualita ovlivňuje **lidské chování**, a to
 - +→ **pozitivně**
 - +→ **negativně**

Dokážete uvést příklad pozitivního a negativního vlivu sexuality na lidské chování?

Pozitivní vliv sexuality na člověka

- Zdroj dobré nálady
- Prostředek k navazování vztahů
- Zdroj inspirace
- Biologická funkce - rozmnožování

Obr. 1 - Girl And Boy Romantic Love

Negativní projevy sexuality

- + Poruchy a nemoci spojené se sexuálním chováním a reprodukčním zdravím
- + Sexuální úchylky a deviace
 - kriminální chování ?

Deviantní chování související se sexem

- + Co je deviace?
- + Co je to norma ?
- + Kde je hranice mezi chováním „normálním“ a „nenormálním“ „správným“ a „špatným“

Obr. 2 - Young Couple Romantic

Co říká zákon ?

- + Zákon č. 40/2009 Sb. - Trestní zákoník
- + HLAVA III. TRESTNÉ ČINY PROTI LIDSKÉ DŮSTOJNOSTI V SEXUÁLNÍ OBLASTI
- + § 185 - § 193

Obr. 3 - paragraf

Použité zdroje:

KŘEPELKA, Petr. *O reprodukčním zdraví*. Gynekologie a porodnictví. 2019, 3(2), 81, ISSN 2533 -4689.

Zákon 40/2009 Sb. *Trestní zákoník*. Ostrava: Sagit. 2010- ÚZ. ISBN: 978 -80-7488-494-8.

Obrázky:

Fotokita. *Muž ve vězení*. Shutterstock.com [online]. Copyright © 2021 [cit. 10.07.2022]. Dostupné z: <https://www.shutterstock.com/cs/image-photo/man-prison-772489252>

Girl And Boy Romantic . Wallpapers.com. [online]. Copyright © 2021 [cit. 10.07.2022]. Dostupné z: <https://wallpapers.com/wallpapers/girl-and-boy-romantic-love-7hhjaln7dc787mco.html>

Paragraf. MotoFocus.cz. [online]. Copyright © 2022 [cit. 10.07.2022]. Dostupné z: <https://motofocus.cz/legislativa/3103,pravidla-pro-schvalovani-nahradnich-dilu-automobilu/attachment/paragraf>

Young Couple Romantic. Wallpapers.com. [online]. Copyright © 2021 [cit. 10.07.2022]. Dostupné z: <https://wallpapers.com/wallpapers/young-couple-romantic-love-cwew3cn67q6onmej.html>

Závěr

Práce se věnovala tématu výuky sexuální výchovy a reprodukčního zdraví na základních školách ve Středočeském, Karlovarském a Plzeňském kraji a v rámci hlavního města Prahy. Pomocí dotazníkového šetření jsem zjišťovala, jak probíhá výuka na dotazovaných školách z hlediska hodinové dotace, uskupení žáků, zvolených didaktických prostředků nebo např. z hlediska probíraných témat. Teoretická část práce obsahovala seznámení se základními užívanými termíny souvisejícími se sexuální výchovou, náhled na sexuální výchovu jako nezbytnou součást života člověka, historii sexuální výchovy jako vyučovaného předmětu, na didaktické prostředky související s výukou této problematiky nebo na možné osobnosti učitele.

Výzkumná část práce obsahovala zpracování dotazníkového šetření, vyhodnocení hlavního i dílčích cílů práce, diskuzi výsledků a doporučení pro praxi podle zjištěných výsledků.

Hlavním cílem bylo zmapovat především organizační formy výuky a metody hodnocení v předmětu, jehož součástí je sexuální výchova. Zde jsem z výzkumu zjistila, že ve velké míře využívají učitelé metody diskuze, a to jednak mezi učitelem a žáky, ale také mezi žáky navzájem. Diskuzi ve svých hodinách využívá až 42 % dotazovaných učitelů.

Z těchto celkových výsledků bylo následně možné zpracovat i dílčí cíle, mezi které patří přehled o rozdělování žáků na výuku sexuální výuky včetně shodnosti a rozdílnosti probíraných témat – 45 % dotazovaných učitelů své žáky na výuku sexuální výchovy rozděluje. Pokud jsou žáci rozděleni podle pohlaví, je zde značný rozdíl v některých probíraných tématech. Dále jsem v rámci dílčích cílů mohla zhodnotit reakci školy na nesouhlas rodičů a také na užívání materiálních didaktických prostředků a pomůcek, především těch, které podporují názornost ve výuce. Materiální pomůcky při výuce používá více než 62 % dotazovaných učitelů. Na základě získaných dat a jejich vyhodnocení bylo možné vypracovat všechny předem stanovené cíle a zodpovědět všechny výzkumné otázky.

Závěrem lze říci, že sexuální výuka na školách probíhá různými způsoby. Podoba výuky odráží především postoj učitele – například to, jakou důležitost přikládá této problematice, dále také hodinová dotace a možnosti školy. Obecně zjištění působí převážně kladně, pro učitele je téma důležité, zařazují ve velké míře diskuze a skupinové práce, hodnotí dle

různých kritérií, nejen na základě znalostí a množství probíraných témat je ve většině případů široké.

Seznam použitých informačních zdrojů

- CHRÁSKA, Miroslav. 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., akt. vydání. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
- KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. 2008. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada.. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2429-4.
- KOLÁŘ, Zdeněk a Renata ŠIKULOVÁ. 2009. *Hodnocení žáků*. 2., dopl. vyd. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2834-6.
- KOLIBA, Peter a kol. 2019. *Sexuální výchova pro studenty porodní asistence a ošetrovatelství*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-2039-0.
- KOŠŤÁLOVÁ, Hana, Šárka MIKOVÁ a Jiřina STANG. 2012. *Školní hodnocení žáků a studentů: se zaměřením na slovní hodnocení*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0220-2.
- KŘEPELKA, Petr. 2019. *O reprodukčním zdraví*. Gynekologie a porodnictví; 3(2): 81. ISSN 2533-4689. 2000. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-403-6.
- VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka. 2021. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-4961-0.
- VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. 2011. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9.
- Zákon 40/2009 Sb. 2010- *Trestní zákoník*. Ostrava: Sagit. ÚZ. ISBN: 978-80-7488-494-8
- ZORMANOVÁ, Lucie
- OAKLEY, Ann.
- . 2017. *Didaktika dospělých*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0051-4.
- ZORMANOVÁ, Lucie. 2012. *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4100-0.
- ZOUBKOVÁ, Klára. 2011. *Proměny sexuální výchovy od roku 1945 do současnosti (bakalářská práce)*. Pedagogická fakulta UK v Praze.

Internetové zdroje

BUREŠOVÁ, Alexandra. 2017. *Sexuologie*. [online]. [cit. 20. 4. 2021]. Dostupné na WWW: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sexuologie>

Federal Centre for Health Education, 2017, *Standardy pro sexuální výchovu v Evropě*, 1. vydání, Praha, ISBN 978-80-905696-6-9 [online]. [cit. 4. 6. 2022]. Dostupné na WWW: https://planovanirodiny.cz/storage/Standardy_pro_sexualni_vychovu_v_Evropě.pdf

JANIŠ, Kamil. 2006. *Pohlavní výchova za první republiky*. [online]. [cit. 20. 4. 2021]. Dostupné na WWW: <https://www.planovanirodiny.cz/sbornik-2006/55-sexualni-vychova-za-prvni-republiky>

MŠMT. 2016. *Klasifikace vzdělání (CZ- ISCED 2011)* [online]. [cit. 14. 4. 2021]. Dostupné na WWW: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_vzdelani_cz_isced_2011

MŠMT. 2010. *Doporučení MŠMT k realizaci sexuální výchovy na základních školách*. [online]. [cit. 4. 6. 2022]. Dostupné na WWW: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/doporuceni-msmt-k-realizaci-sexualni-vychovy-v-zakladnich>

PÁTKOVÁ, Simona. 2020. *Pohlavní osvěta ve světle příruček*. [online]. [cit. 10. 6. 2021]. Dostupné na WWW: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/42990/1/284-561-1-SM.pdf>

Národní pedagogický institut České republiky. 2022. *Rámcové vzdělávací programy* [online]. Copyright © [cit. 11.06.2022]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp>

Výchova ke zdraví. 2010. *Sexuální výchova* [online]. [cit. 17. 4. 2021]. Dostupné na WWW: <http://www.vychovakezdravi.cz/clanky/sexualni-vychova.html>

WHO. 2021. *Sexual health*. [online]. [cit. 17. 4. 2021]. Dostupné na WWW: https://www.who.int/health-topics/sexual-health#tab=tab_1

Seznam příloh

Příloha 1 – ukázka dotazníku

Příloha 2 – přepis odpovědí na otázku č. 18 v dotazníku

Příloha 3 – přepis odpovědí na otázku č. 20 v dotazníku

Příloha 1 – ukázka dotazníku

Metody výuky sexuální výchovy a reprodukčního zdraví

Prosím Vás o vyplnění tohoto dotazníku, který slouží jako podklad pro výzkum v diplomové práci. Tato práce se zabývá sexuální výchovou a reprodukčním zdravím a jejím hlavním cílem je zmapovat, jakým způsobem probíhá výuka těchto témat na základních školách. Dotazník obsahuje otevřené, polootevřené a uzavřené otázky. Podrobnější informace k odpovědím naleznete v zadání otázek (např. lze označit více možností aj.) Dotazník je anonymní. Předem Vám velice děkuji za spolupráci.

*Povinné pole

1. V jakém kraji je škola, na které učíte? *

☐	Hlavní město Praha
☐	Středočeský kraj
☐	Jihočeský kraj
☐	Plzeňský kraj
☐	Karlovarský kraj
☐	Ústecký kraj
☐	Liberecký kraj
☐	Královéhradecký kraj
☐	Pardubický kraj
☐	Kraj Vysočina
☐	Jihomoravský kraj
☐	Olomoucký kraj
☐	Zlínský kraj
☐	Moravskoslezský kraj

2. Na jakém typu školy působíte? *

☐	Státní škola
☐	Soukromá škola

Jiné: _____

3. Vaše pohlaví*

☐	Muž
☐	Žena

4. Jaká je délka Vaší praxe jako učitele? (Uveďte prosím počet let) *

5. Vyučujete na Vaší škole sexuální výchovu? *

MOŽNOSTI	PŘESMĚROVÁNÍ
Ano, sexuální výchovu na této škole učím já, v plném rozsahu	Otázka 5 A
Ano, sexuální výchovu na této škole vyučuji já, ale pouze část, některé kapitoly probírá další pedagog v rámci jiného předmětu	Otázka 5 B
Ano, sexuální výchovu na této škole vyučuji já, ale pouze část, na některé kapitoly zveme do školy externistu	Otázka 5 C
Ne, sexuální výchova sice spadá do mého předmětu, ale na výuky zveme externistu	Otázka 5 D

Jiné: _____

5 A: Ano, sexuální výchovu na této škole učím já, v plném rozsahu

5 A (1): Jaká je Vaše aprobace? *

5 A (2): V jaké ročníku (v jakých ročnících) učíte sexuální výchovu vy osobně? *

☐	1. ročník
☐	2. ročník
☐	3. ročník
☐	4. ročník
☐	5. ročník
☐	6. ročník
☐	7. ročník
☐	8. ročník
☐	9. ročník

5 B: Ano, sexuální výchovu na této škole vyučuji já, ale pouze část, některé kapitoly probírá další pedagog v rámci jiného předmětu

5 B (1): Jaká je Vaše aprobace? *

5 B (2): Jaká je aprobace Vašeho kolegy, se kterým se dělíte o témata sexuální výchovy? *

5 B (3): V jaké ročníku (v jakých ročnících) učíte sexuální výchovu vy osobně? *

☐	1. ročník
☐	2. ročník
☐	3. ročník
☐	4. ročník
☐	5. ročník
☐	6. ročník
☐	7. ročník
☐	8. ročník
☐	9. ročník

5 C: Ano, sexuální výchovu na této škole vyučuji já, ale pouze část, na některé kapitoly zveme do školy externistu

5 C (1): Jaká je Vaše aprobace? *

5 C (2): Odkud pochází externista, který u vás vyučuje část sexuální výchovy? (uveďte např. název instituce) *

5 C (3): V jaké ročníku (v jakých ročnících) učíte sexuální výchovu vy osobně? *

	1. ročník
	2. ročník
	3. ročník
	4. ročník
	5. ročník
	6. ročník
	7. ročník
	8. ročník
	9. ročník

5 D: Ne, sexuální výchova sice spadá do mého předmětu, ale na výuky zveme externistu

5 D (1): Odkud pochází externista, který u vás vyučuje část sexuální výchovy? (uveďte např. název instituce) *

6. V rámci jakého předmětu (jakých předmětů) se na Vaší škole vyučuje sexuální výchova? *

7. V rámci jakého ročníku (v rámci jakých ročnů) se na Vaší škole vyučuje sexuální výchova? Zde můžete označit více možností. *

	1. ročník
	2. ročník
	3. ročník
	4. ročník
	5. ročník
	6. ročník
	7. ročník
	8. ročník
	9. ročník

8. Jakou důležitost přikládáte tématům, která jsou součástí sexuální výchovy? (v porovnání s ostatními tématy, které se žáci učí v rámci stejného předmětu) 1-velmi důležité, 2- důležité, 3- průměrné, 4- méně důležité, 5- nedůležité *

1 2 3 4 5

Velmi důležité Nedůležité

9. Kolik vyučovacích hodin je věnováno sexuální výchově? *

10. Je podle Vás taková hodinová dotace dostačující? *

☐	ANO
☐	NE

11. Hodnocení žáků v rámci sexuální výchovy probíhá na základě: *(lze označit více možností)* *

	MOŽNOST
☐	Znalostního testu (testů)
☐	Samostatné práce (např. vyplnění pracovní listu, referát aj.)
☐	Aktivity v hodině

Jiné: _____

12. Jsou během výuky sexuální výchovy žáci rozděleni do skupin? *(Označte prosím možnost "ano" v případě, že jsou žáci rozděleni jen na určitou část výuky)* *

	MOŽNOST	PŘESMĚROVÁNÍ
☐	ANO	otázka 13
☐	NE	otázka 16

13. Jakým způsobem jsou žáci rozděleni? *

	MOŽNOST	PŘESMĚROVÁNÍ
☐	chlapci a dívky	otázka 14
☐	jiným způsobem	otázka 19

14. Žáci jsou rozděleni: *

	MOŽNOST
☐	Po celou dobu výuky
☐	Pouze na určitá témata

Jiné: _____

15. Probírají všechny skupiny žáků stejná témata, přesto že výuka (nebo část výuky) probíhá odděleně? *

MOŽNOSTI	PŘESMĚROVÁNÍ
Ano, všechny skupiny probírají totéž	otázka 16
Ne, stejná jsou jen některá témata	otázka 17
Ne, každá skupina (např. chlapci a dívky) probírá zcela odlišná témata.	otázka 16

Jiné: _____ (přesměrování na otázku 16)

16. Která témata v rámci sexuální výchovy se na Vaší škole žáci probírají? (Zde můžete vybrat více možností) *

- Antikoncepce
- Lidské tělo (pohlavní soustava)
- Menstruační a ovulační cyklus ženy
- Erektce a ejakulace muže
- Pohlavní nemoci
- Mezilidské vztahy
- Těhotenství a porod
- Sexuální orientace
- Sexuální deviace
- Legislativa spojená se sexuální výchovou
- Syndrom CAN (tělesné týrání a zneužívání dětí)
- Sex a internet - (ne)bezpečnost internetu

Jiné: _____

→ následuje otázka 22

17. Která témata v rámci sexuální výchovy se na Vaší škole probírají chlapci? (Zde můžete vybrat více možností) *

- Antikoncepce
- Lidské tělo (pohlavní soustava)
- Menstruační a ovulační cyklus ženy
- Erektce a ejakulace muže
- Pohlavní nemoci
- Mezilidské vztahy
- Těhotenství a porod
- Sexuální orientace
- Sexuální deviace
- Legislativa spojená se sexuální výchovou
- Syndrom CAN (tělesné týrání a zneužívání dětí)
- Sex a internet - (ne)bezpečnost internetu

Jiné: _____

18. Která témata v rámci sexuální výchovy se na Vaší škole probírají dívky? (Zde můžete vybrat více možností) *

- Antikoncepce
- Lidské tělo (pohlavní soustava)
- Menstruační a ovulační cyklus ženy
- Erektce a ejakulace muže
- Pohlavní nemoci
- Mezilidské vztahy
- Těhotenství a porod
- Sexuální orientace
- Sexuální deviace
- Legislativa spojená se sexuální výchovou
- Syndrom CAN (tělesné týrání a zneužívání dětí)
- Sex a internet - (ne)bezpečnost internetu

Jiné: _____

→ následuje otázka 22

19. (Jiné rozdělení žáků, než na chlapce a dívky – výběr u otázky č. 13)

Žáci jsou rozděleni: *

	MOŽNOST
☐	Po celou dobu výuky
☐	Pouze na určitá témata

Jiné: _____

20. Probírají všechny skupiny žáků stejná témata, přesto že výuka (nebo část výuky) probíhá odděleně? *

	MOŽNOSTI	PŘESMĚROVÁNÍ
☐	Ano, všechny skupiny probírají totéž	otázka 21
☐	Ne, stejná jsou jen některá témata	otázka 21
☐	Ne, každá skupina (např. chlapci a dívky) probírá zcela odlišná témata.	otázka 21

Jiné: _____ (přesměrování na otázku 16)

21. Která témata v rámci sexuální výchovy na Vaší škole žáci probírají? (Zde můžete vybrat více možností) *

- Antikoncepce
- Lidské tělo (pohlavní soustava)
- Menstruační a ovulační cyklus ženy
- Erektce a ejakulace muže
- Pohlavní nemoci
- Mezilidské vztahy
- Těhotenství a porod
- Sexuální orientace
- Sexuální deviace
- Legislativa spojená se sexuální výchovou
- Syndrom CAN (tělesné týrání a zneužívání dětí)
- Sex a internet - (ne)bezpečnost internetu

Jiné: _____

→ následuje otázka 22

22. Jakou formou probíhá výuka na Vaší škole? (zde můžete označit více možností) *

- Výklad
- Diskuze mezi žáky a učitelem
- Diskuze mezi žáky
- Skupinová práce žáků
- Exkurze
- Práce nebo účast na projektu

Jiné: _____

23. Jaké materiály týkající se sexuální výchovy mají žáci na Vaší škole k dispozici? (Můžete označit více možností) *

- Učebnice
- Pracovní sešit
- Pracovní listy
- Propagační letáčky
- Videá (na DVD, na webu aj.)
- Metodické příručky
- Internet (odkaz na konkrétní stránky, cílené vyhledávání, ...)

Jiné: _____

24. Mají žáci v předmětu, jehož součástí je sexuální výchova, k dispozici učebnici nebo pracovní sešit? *

	MOŽNOSTI	PŘESMĚROVÁNÍ
	Ano, v daném předmětu mají žáci učebnici i pracovní sešit	otázka 24 A
	Ano, ale pouze učebnice	otázka 24 A
	Ano, ale pouze pracovní sešit	otázka 24 A
	Ne, v tomto předmětu nemají žáci ani učebnice, ani pracovní sešity	otázka 25

**24 A: Obsahuje učební materiál pro tento předmět (učebnice, prac. sešit, aj.)
témata týkající se sexuální výchovy ***

☐	ANO
☐	NE

25. Podle čeho (podle jakých materiálů) postupujete ve výuce sexuální výchovy? *

- Postupuji výhradně podle učebnice (pracovního sešitu)
- Postupuji podle učebnice (pracovního sešitu), ale některá témata nebo pasáže vynechám nebo naopak výuku doplním o vlastní připravené téma
- Témata si volím a připravuji zcela podle sebe, bez ohledu na učebnici (pracovního sešitu)
- Učebnice (ani pracovní sešit apod.) témata týkající se sexuální výchovy neobsahuje, musím si veškeré učivo zkompletovat sám/ sama.
- Pro tento předmět učebnici ani pracovní sešit nemáme vůbec k dispozici, témata tak volím podle sebe
- Jiné: _____

26. Co byste na výuce sexuální výchovy změnil(a) a proč? *

27. Používáte při výuce i další pomůcky? *

	MOŽNOST	PŘESMĚROVÁNÍ
☐	ANO	otázka 27 A
☐	NE	otázka 28

**27 A: Jaké pomůcky při výuce používáte? Uveďte prosím konkrétní typ pomůcky,
např. kondomy, anatomické modely aj.) ***

→ následuje otázka 29

28. Proč při výuce nepoužíváte pomůcky? (Uveďte prosím zdůvodnění, např. škola nemá žádné pomůcky k dispozici, aj) *

→ následuje otázka 29

29. Jak podle Vás reagují žáci na výuku sexuální výchovy? *

- Stejně jako na jinou látku, která se v daném předmětu probírá
- Žáci téma baví, jsou aktivnější než u jiných témat daného předmětu
- Pro žáky je téma převážně posměšné, neberou ho příliš vážně (ve srovnání s ostatními tématy...)
- Žákům je téma zjevně nepříjemné (ve srovnání s ostatními tématy...)
- Jiné: _____

30. Jaké je pro Vás osobně učit sexuální výchovu? *

- Je to pro mě stejné, jako učit kteroukoliv jinou látku v daném předmětu, nevidím v tom rozdíl
- Témata nerad(a) učím, je to pro mě nepříjemné
- Záleží na třídě – pokud žáci dobře spolupracují je výuka příjemná
- Témata jsou moje oblíbená, sexuální výchovu učím rád(a)
- Jiné: _____

31. Setkal(a) jste se někdy na Vaší škole s nesouhlasem rodičů ve spojitosti s výukou sexuální výchovy? *

	MOŽNOST	PŘESMĚROVÁNÍ
	ANO	otázka 32
	NE	otázka 36

32. Jednalo se o nesouhlas s celou problematikou sexuální výchovy, nebo pouze s některými kapitolami (např. homosexualita apod.). *

	MOŽNOSTI	PŘESMĚROVÁNÍ
	Rodiče měli námitky ohledně celé sexuální výchovy	otázka 34
	Rodičům vadila jen některá vybraná témata	otázka 33

33. Ohledně jakých témat měly rodiče námitky? *

34. Jaký byl důvod nesouhlasu rodičů s výukou? *

35. Jak jste situaci řešil(a)? *

- Žák byl v době, kdy probíhala sexuální výuka přeřazen do jiné třídy
- Žák zůstal v době, kdy probíhala sexuální výuka doma
- Škola (učitel) se nakonec s rodiči domluvil, výuka proběhla normálně a pro všechny žáky stejně
- Z výuky bylo na přání rodičů vyřazeno téma, které bylo problematické (např. homosexualita), ostatní témata sexuální výchovy byla vyučována podle plánu
- Nijak, sexuální výchova probíhá bez ohledu na připomínky a přání rodičů
- Jiné: _____

36. Upozorňuje škola rodiče nějakým způsobem na to, že proběhne sexuální výchova (v rámci konkrétního předmětu, jako mimořádná exkurze či projekt, ...)? *

- Ano, škola rodiče informuje o plánované výuce, ale nezmiňuje konkrétní témata
- Ano, škola informuje rodiče o plánované výuce včetně témat, která mohou zaznít
- Ne, škola nijak rodiče neinformuje, sexuální výchova je probírána stejně jako jiná témata v daném předmětu
- Jiné: _____

37. Prostor pro Vaše poznámky k dotazníku.

Odkaz na online dotazník:

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfhPBjDuRznPVkrCOzHRoHrI7fyYHG8H0gY2VnMi8fxEdUAfw/viewform?usp=sf_link

Příloha 2 – přepis odpovědí na otázku č. 18 v dotazníku

- „učit v blocích, 45 minut je limitující pro rozvoj komunikace a témat“
- „více výukových filmů“
- „posun programu Čas proměn poskytovaný firmou Procter and Gamble ze sedmého do šestého ročníku“
- „Možnost dělit žáky na skupiny“
- „Na určitá témata - dva učitelé (muž a žena) v jedné třídě.“
- „Potřeba možnosti zvat více odborníků nebo těch, kteří mají nějakou i negativní zkušenost do hodin“
- „Zařadila bych sexuální výchovu do 8. a 9. ročníku, kde je nejvíce potřebná.“
- „Na mých hodinách nic. Jinak bych nechal učit mladé učitele kteří mají lepší a mladší pohled na výuku.“
- „více prostoru pro debatu o vztazích než o sexu jako takovém“
- „Chtělo by to pracovní sešit pouze o sexuální výchově“
- „Ráda bych pracovala s polovinou třídy - v menší skupině, kde by byl větší prostor pro diskuzi, dotazy žáků“
- „Ročník, v 9 ročníku je často pozdě na prevenci“
- „Zapojila bych více odborníky na pevné termíny“
- „dala bych jí do všech ročníků 6-9, vzhledem k narůstajícím dotacím jiných předmětů se u nás bude např. od šk. roku 2021/2022 učit VKZ pouze 6 a 9, což je naprosto nedostačující, proto musím některá témata dát do Občanské výuky v 7 a 8 tř.“
- „vyšší časovou dotaci“
- „možná počet hodin, ale bylo by to na úkor dalších témat - stejně důležitých“
- „měl by ji vyučovat 1 učitel tak, aby měl přehled o probraných tématech v jednotlivých třídách“
- „větší časovou dotaci“
- „Vzdělání učitelů na fakultách. Sexuální výchovu by měla být povinným předmětem v rámci fakulty pedagogické. Stačil by jeden semestr. Měli by ji mít všichni v rámci pedagogicko-psychologického bloku.“
- „Chybí učebnice“
- „Rozšířila bych prostor pro toto téma, abychom nemuseli spěchat“

- „zařadila bych nějaká témata již do nižších ročníků“
- „více materiálu k výuce“
- „Více odborných besed, rozdělení tříd na chlapce a dívky.“
- „ucelený přehled, moderní“
- „Zařadila bych ji už do nižších ročníků“
- „přednášky odborníků“
- „Sjedнала bych s odborníkem přednášku pro jednotlivé třídy.“
- „rozdělení na skupiny podle pohlaví, aby se žáci před sebou nestyděli“
- „Je stále co zlepšovat, tak asi větší proškolení pedagogů na toto téma.“
- „Komplexnější, ucelený materiál - učebnice, pracovní sešity“
- „pohled kolegů a rodičů, témata jsou tabu“
- „Větší otevřenost, informovanost, zapojení odborníků“
- „Malá hodinová dotace předmětu VZ (pouze 1h týdně)“
- „v pracovním sešitě je jen nejužší část materiálu, učebnice chybí“
- „Větší otevřenost ze strany jiných učitelů. Některá témata bych přesunula do nižších ročníků.“
- „Zlidštil a nevytrhoval z kontextu ostatních sociálních a přírodních věd. „
- „Některým tématům by se mohl dát větší prostor i v rámci hodin občanské výchovy, ať žáci mají k dispozici více různých úhlů pohledu.“
- „na některá témata oddělit děvčata a chlapce“
- „Více debat s odborníky - zdravotníky, terapeuty...“
- „Možnost exkurzi“
- „Bylo by fajn, kdyby se tohoto tématu někteří učitelé nebáli, protože stále platí, že výuka je více či méně závislá na tom, do jaké míry se učitelé do sex. výuky vůbec chce pouštět. Pokud ne, určitě stojí za to si někoho externě pozvat. Žáci se tváří zkušeně, ale přečíst si o tom na internetu nestačí. Mají často neúplné nebo zkreslené představy a rozhodně ocení, pokud k nim přistupujete otevřeně a takzvaně se toho nebojíte.“
- „Dala bych jí větší hodinovou dotaci, prostor a vážnost, protože zjišťuji že u nemálo jedinců panuje v této oblasti naprostá nevědomost, která je ale v budoucnu potencionálně nebezpečná. Všichni bez rozdílu kromě extrémních výjimek zažijeme pohlavní styk, proto by měl každý vědět jak ho provozovat bezpečně a jak se bránit

před pohlavními chorobami a nechtěným početím. Když ale v praxi zjistíte že 15leté slečny neví co je slovo menstruace, neví jak použít kondom, co je přerušovaná soulož apod. Nastává velký problém, který se odráží ve společnosti.“

Příloha 3 – přepis odpovědí na otázku č. 20 v dotazníku

- „Žáky téma baví, zároveň jsou ale často ostýchaví“
- „Velmi záleží na konkrétním složení třídy“
- „Vše z nabízených možností“
- „Záleží na jednotlivci“
- „Jak kdo - kdo je vyzrálý a je schopen se o tématech bavit, je rád. Kdo naopak ne, považuje za zbytečné“
- „Žáky téma zajímá, ale často se stydí, jsou méně aktivní než u jiných témat“
- „Většina reaguje pozitivně a pozorně sledují výklad. Pár jednotlivců. Kteří se tématům vysmívají se najde- pouze však v 7 třídě“
- „Záleží na třídě“
- „Žáci se většinou ostýchají, ale mohou psát dotazy anonymně“
- „Žáci téma neberou posměšně, ani ho nepodceňují. Spíše se stydí, ale jednotlivci jsou zaujati více, než u jiných témat“
- „Trochu se stydí, ale zajímá je to“
- „V sedmé třídě aktivita, v deváté ostých“
- „Dle věku a pohlaví. Vesměs ale zvědavě, seriózně. Smích a posměšky = špatný postup učitele“
- „Některým je nepříjemné, po čase stejně jako jiná témata“
- „Záleží na skladbě žáků. Často mají žáci pocit, že vše znají z internetu, pak jsou překvapeni, co všechno nevěděli“
- „V 6.ročníku se žáci stydí, pochechtávají se, pro některé nepříjemné. Ve vyšších ročnících větší zájem...“
- „Záleží na žácích - někdo se stydí, pro někoho jako samozřejmé téma“
- „6.-7. třída nepříjemné, 8.-9. třída skvělá aktivita“
- „Záleží na věku - nejprve nepříjemné a nechťejí se o tom bavit“
- „Záleží na žácích - zpočátku nepříjemné, postupně se naučí o tom bavit“
- „Záleží na povaze žáka“
- „5. ročník posměšně, 8. - 9. ročník hltají každé slovo“
- „Záleží na ročníku“
- „Normálně“

- „Něco je jim nepříjemné, ale většinou je téma zajímavá“
- „Individuální, podle vývoje“